

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: kasvatusteadused

Marju Marga
DRAAMAÕPE EESTI KOOLIS DRAAMAÕPETAJATE ARVAMUSTE PÕHJAL
magistritöö

Juhendaja: dotsent Mari Karm

Tartu 2018

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
Draamaõpetuse eesmärgid ja vajalikkus.....	6
Draamaõpetajate pädevused ja omadused.....	9
Õppekeskkond ja grupikliima draamatunnis.....	11
Metoodika.....	13
Valim.....	13
Andmete kogumine.....	15
Andmeanalüüs.....	17
Tulemused.....	18
Draamaõpetajate eesmärgid draamaõpetajate arusaamades.....	18
Sotsiaalsus.....	19
Vabadus.....	22
Inimlikkus.....	26
Draamaõpetaja oskused ja omadused draamaõpetajate arusaamades.....	28
Draamaõpetaja tegevused.....	28
Draamaõpetaja teadmised.....	31
Draamaõpetaja isikuomadused.....	33
Draamaõpetaja oskused.....	34
Draamatunni ülesehitus ja õhkkond draamaõpetajate arusaamades.....	37
Draamatunni ülesehitus.....	37
Draamatunni õhkkond.....	38
Draamaõpetajate hinnang draamaõpetuse olukorrale Eesti koolis.....	39
Draamaõpetajate ettekujutus draamaõpetusest Eesti koolis.....	41
Arutelu.....	43
Töö praktiline väärtus ja kitsaskohad.....	50
Kokkuvõte.....	52
Summary.....	53
Tänuõnad.....	54
Autorsuse kinnitus.....	55
Kasutatud kirjandus.....	56
Lisa 1. Intervjueeritud draamaõpetajate erialad ja haridus	
Lisa 2. Intervjuu küsimused	

Lisa 3. Draamaõpetajate oskused ja omadused. Kategooriate kujunemine

Lisa 4. Draamatunni kategooriate kujunemine

Lisa 5. Draamaõpetajate hinnang draamaõpetusele Eesti koolis. Kategooriate kujunemine

Lisa 6. Draamaõpetajate ettekujutus draamaõpetusest Eesti koolis. Kategooriate kujunemine

Sissejuhatus

Draamaõpetus on tegevuslik ja unikaalne õppeviis vastandiks koolipingis istumisele. Muusika, tantsu ja draama sidumine ka muude õppeainetega aitab kaasa üldisele inimese arengule ja parandab õppetulemusi aines (Batdi & Batdi, 2015; Bolton, 2007; Deasy, 2002). Muutuv ühiskond eeldab järjest suuremat loomingulist lähenemist hariduse õppemeetodites (Mimick, 2010; Wyse & Ferrari, 2015). Ka Ingo Normet (2011, lk 12), EMTA Lavakunstkooli endine direktor, ütleb: “Ent ainult loomingu tabamatuses rääkides ei ole võimalik kogemusi edasi anda”. Käesoleva magistritöö teema ja eesmärk on kantud magistritöö autori isiklikust kogemusest, et draamaõpetus kui eraldiseisev distsipliin, on vajalik kooli õppe- ja kasvatustöös.

Draamaõpetuse toimimise kohta Eesti koolis puudub teaduslik ülevaade. Kuigi Iivika Hein (2014) kirjutas põhjaliku draamaõppe materjali “Draamaraamat” alles 2014. aastal, kus on välja toodud draamaõpetuse ajalugu alates 1950. aastast, siis draamaõpetuse põhjendatud levikuks Eesti koolis on vajalik läbi viia erinevaid teadustöid draamaõpetuse valdkonnast. Ivika Hein (2014, lk 11) kirjutab: “Meil võinuks juba paar aastakümnet tagasi olla draamaõppe tervikkäsitlus, mis tutvustaks draamavaldkonna hüvesid Eesti laiemale üldsusele ja pakuks tuge juba teadlikele ala arendajatele meie haridusruumis. Draamaõpe on maailmas juba üle poole sajandi oma eluõigust tõestanud, aga eesti keeles leiab selle kohta teavet vaid juhukirjutistest”.

Antud magistritöö autor on nõus ka Eesti Teatri- ja Draamahariduse seltsi eestvedajatega, et draamaõpetus on vajalik õppeaine nii põhikooli kui gümnaasiumi vanuseastmele ja peaks olema riiklikes õppekavades vähemalt valikainena. Draamaõpetuse meetodeid saaks kasutada edukalt tänases Eesti kooli õppekavas alusväärtuste ja üldpädevuste arendamiseks (Põhikooli riiklik õppekava, 2011), sest draamaõpetus on toimiv õppeviis, mis annab lastele eelkõige paremad sotsiaalsed oskused, et saada hakkama kiirelt muutuvast maailmas (Hein, 2014; Owens & Barber, 2014).

Minu draamaringi õpilased teevad etüüde, milles istutakse küll kõrvuti raamatukogus, kuid samal ajal ei suhelda mitte reaalmaailmas silmast silma, vaid hoopis virtuaalmaailmas. Minuvanustel on seda raske mõista, sest oleme harjunud, et kontakti loomine ja suhtlus toimub nõ päris inimeste vahel, siin ja praegu (magistritöö autor).

Draamaõpetus oleks üks võimalik õppeviis koolis arendamiseks üldinimlikke väärtusi (ausus, hoolivus, aukartus elu vastu, õiglus, inimväärikus, lugupidamine enda ja teiste vastu) ja ühiskondlikke väärtusi (vabadus, demokraatia, austus emakeele ja kultuuri vastu, patriotism, kultuuriline mitmekesisus, sallivus, keskkonna jätkusuutlikkus, õiguspõhisus, solidaarsus,

vastutustundlikkus ja sooline võrdõiguslikkus) (Põhikooli riiklik õppekava, 2011). Draamaõpetus arendaks samuti õpilaste üldpädevusi (kultuuri- ja väärtuspädevus, enesemääratluspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, suhtluspädevus, ettevõtlikkuspädevus) (Pevkur & Schihalejev, 2010; Põhikooli riiklik õppekava, 2011; Gümnaasiumi riiklik õppekava, 2011).

Eestis on vähe tehtud draamaõpetuse valdkonnast magistritöid. Olulisemad on Ivika Heina (2003) kutsemagistritöö, improvisatsioonist draamas on kirjutanud Katrin Nielsen (2009) ja viimase põhjalikuma lõputöö draamaõppe kohta on teinud Tuuli Kaeramaa (2012), kes toob oma töös välja draamaõppe mõisted, kujunemise loo ja Eesti draamaõppe valdkonna hetke olukorra. Tänapäevase uurimuse autorina saan sinna lisada vaid, et kuigi draamaõppe teooriat on juba tutvustatud Eestis, siis ikka veel kestab draamaõpetuse ainekava koostamisprotsess ja draamaõpetust ei ole valikainena riiklikus õppekavas. Ivika Hein (2014, lk 12) on öelnud: “Draamaprotsessi väärtustamine on sügavalt õigustatud. Draamaga tegelemine annab meile võimaluse üksteisest vaimustuda - ja neid võimalusi ei olegi elus ülearu palju.” Owens ja Baberi raamatu eessõnas (2014, lk 7) rõhutab Katrin Nielsen: “Järelikult on draamaõpe kasutatav ja toimiv meetod, mis vajaks Eestis rohkem teadvustamist ja teoreetilist mõtestamist.”

Käesolev magistritöö on ajendatud põhjusest, et puudub uurimus draamaõpetajate arusaamade kohta. Antud uurimus esitab draamaõpetajate arvamusel draamaõpetusest, et rohkem draamaõpetust väärtustada ja teoreetiliselt mõtestada Eesti haridusmaastikul. Seepärast on antud uurimistöö eesmärk välja selgitada, kuidas Eestis koolides praktiseerivad draamaõpetajad tajuvad draamaõpetuse eesmärke, kuidas nad kirjeldavad draamatundi ja iseend draamaõpetajana ning milliseid tingimusi ja võimalusi vajaks draamaõpetus arenguks Eesti koolis.

Magistritöö teooria osas antakse ülevaate draamaõpetuse eesmärkidest, mis põhjendab draamaõpetuse kui õppeaine vajalikkust; draamaõpetaja oskustest, draamatunni meeolust ja ülevaate draamaõppeks vajalikest tingimustest koolis viimase viieteistkümnepäevase jooksul. Kasutatakse teaduslikke allikaid eelkõige draamaõppe alastest uurimustest. Uurimuse teises ehk metoodika osas kirjeldatakse uurimistöö teostamise põhimõtteid ja läbi viimist. Kolmas ehk suurim osa keskendub uurimuse tulemuste kirjeldamisele ning lõpuks arutleb magistritöö autor saadud tulemuste üle.

Draamaõpetuse eesmärgid ja vajalikkus

Draamaõpetus kui iseseisev õppeviis alustas oma levikut ja teaduslikku arengut 1940. aastatel Suurbritanniast draamapedagoogi ja - praktiku Peter Slade'i *child drama* teooriast. Slade koondas draamaõpetuse õpetuseks, kus peardõhk on osa saamisel, vaatlemisel, kogemustel, emotsioonidel ning kus väärtustatakse lapse isiksuse arendamist ja tegevuslikkust (Gallagher, Rhoades, Bie, & Cardwell, 2017). Draamaõpetus toetub arusaamale, et õppimine on kogemuslik ja tegevuslik (Freeman, Eddy, McDonough, Smith, Okoroafor, Jordt, & Wenderoth, 2014; Hornbrook, 2002; Lecoq, 1945).

Draamameetodid arendavad õpilastes empaatiavõimet (Rasmussen, 2010), sest draamatunnis väljamõeldud rollides olles, suhestades end aja ja ruumiga, suudavad õpilased end mõtestada (Edmiston, 2003; Neelands & Goode, 2000) ja luua koos oma kaaslastega arusaamine draamas käsitletavatest teemadest (Neelands, 2009). Sirje Raadik (2003) ütleb, et draama on võimetus kasvatada õpilasi tunnetuse ja emotsioonide kaudu. Hough ja Hough (2012) väidavad, et draama vaatamine ja draamas osalemine mõjutab inimese aju. Leiti, et draama paneb inimaju mõtlema hoopis teisel viisil, loob positiivseid tundeid ja hoiab aju ärksana pikema aja vältel. Kuna draama nõuab rahulikku, distsiplineeritud ja töökat õhkkonda, mis soodustab efektiivsete õpioskuste kujunemist, õppeedukust koolis ja head mälu, siis taoline aju kasutamine hoiab aju tervena ja paneb rohkem erinevaid ajuosasid tööle.

Läbi viidud kvantitatiivsed uurimused draamaõppe mõjust kinnitavad õppeedukuse paranemist ja kvalitatiivsed uurimused tõendavad draama arendavat mõju õpilastele paljudes valdkondades üldiselt (Batdi & Batdi, 2015). Euroopas ja Ameerikas on tänaseks teaduspõhiste ja pikaajsete uuringutega tõestatud draamaõpetuse meetodite positiivne ning märkimisväärne mõju õppeedukusele ja õpilaste sotsiaalsele ning psühholoogilisele arengule (Lee, Patall, Cawthon, & Steingut 2015; Toivanen 2016; Walker, Tabone, & Weltsek, 2011). Soomes läbiviidud uurimused (Lehtonen, Kaasinen, Karjalainen-Väkevä, & Toivanen, 2016; Toivanen, 2016; Toivanen & Kaasinen, 2016) näitavad, et draamaõpetus koolis toetab isiklikku ja sotsiaalset arengut, samuti eneseteadvuse, enesemääratluse ja erinevate rollide võtmise oskust. Draamaõpetus tõstab õpilase enesehinnangut (Wright, 2006; Yassa, 1999). Draamatundides osalevad õpilased naudivad koolis käimist rohkem kui nende draamatundides mitteosalevad kaaslasted. Samuti võtavad nad viimasena nimetatutega võrreldes aktiivsemalt osa kooli ühistegevustest, on osavamad probleemide lahendamisel ning taluvad paremini stressi (Toivanen, 2016; Toivanen, Komulainen, & Ruismäki, 2011). Soomes on draamaõpetus olnud õppekavas juba aastast 1970, mitte küll kõigis koolides ja

kohustuslikuna, aga siiski paljulevinud õppemeetodina loovusliku eneseväljenduse ja grupidünaamika arendamiseks (Toivanen, 2016).

Viimase kahekümne aasta jooksul on uuritud, kuidas kunstiainete integreerimine alg- ja põhikooli õppekavva, õpetades ja arendades õpilastes loomise (*in creating*), esitlemise (*performing*) ja kunstile reageerimise (*responding to the arts*) oskusi, parandab õpilaste akadeemilist hakkama saamist. Enim on tõstetud esile õpilaste keeleliste oskuste areng ja ka võõrkeele õppe tõhusus kasutades draamaõppe meetodeid (Walker et al., 2011). Samuti on tõhus integreerida draamameetodeid loodusteaduslikesse ainetesse (Braund, 2015; Kohjus, 2014; Wenderoth, 2014). Draamaõppe rakendamine koolis soodustab õpilase psühholoogilist ja sotsiaalset arengut (Heathcote, 1991). Kõige positiivsem ja suurem on mõju headele õpitulemustele aines siis, kui draamaõppe meetodeid rakendab aineõpetaja ise ja need on integreeritud enam kui viide õppetundi nädalas. Parimaid tulemusi on täheldatud draamaõppe meetodite kasutamisel emakeele õpetamisel (Lee et al., 2015).

Ungari eestvedamisel viidi läbi pikaajaline kultuuridevaheline uurimusprojekt kaheteistkümne riigi osalusel, kus mõõdeti draamaõpetuse mõju erinevates kultuurides, eesmärgiga võrrelda draamategevustes osalevaid õpilasi nendega, kes ei osale üheski draamategevuses ja kaardistada erinevusi. Küsitleti 13-16 aastasi noori. Leiti, et õpilased, kes regulaarselt ja aktiivselt osalevad draamas on rohkem tunnustatud õpetajate poolt, on enesekindlamad korralduste lugemisel ja arusaamisel, tunnevad ennast enesekindlamalt suhtlemisel. Draamas osalevad õpilased tunnevad ennast loovatena, neile meeldib kool ja nad naudivad rohkem koolitegevusi, saavad paremini hakkama probleemide lahendamisega ja stressi olukorras. Draamaõpetusega tegelevad õpilased on märgatavalt tolerantsemad eakaaslaste ja vähemuste ning välismaalaste vastu, on aktiivsemad kodanikud, on rohkem huvitatud demokraatiast ja avalikest aruteludest. Nad on rohkem empaatilised, neid huvitavad teiste mured, on valmis üle vaatama oma seisukohti, on innovaatilisemad ja ettevõtlikumad, neil on rohkem plaane tulevikuks, suurem valmisolek ja huvi tegeleda ükskõik millise kunstialaga ja/või kultuuritegevusega. Uurimuses tuli välja, et draamategevustega harjunud noored vaatavad teistega võrreldes vähem televiisorit ja on internetis, nad eelistavad pigem suhtlemist oma eakaaslaste, vanemate ja sõpradega või siis loetakse raamatuid, tegeletakse kodutöödega. Draamaga tegelevad noored valivad pigem aktiivseid tegevusi, neil on suurem huvi teatri, muusika ja kunsti vastu (Drama Improves Lisbon..., 2010). İşyar ja Akay (2017) viisid Türgis läbi uurimuse üle 400 klassiõpetaja hulgas, draamameetodite kasutamise kohta koolis klassiõpetajate poolt. Klassiõpetajad tõid välja, et draamameetodid klassis on efektiivsed, kuna need arendavad õpilast personaalselt, õpilasi saab panna õppima läbi

tegevuse ja kogemuse, mis toetab õpisoovi, akadeemilist hakkama saamist, võimaldab erinevaid osalemisvõimalusi õpilasele tunnis, on meelelahutuslik ja lõbus, tähtis ja kasulik, võimaldab kujundada positiivset suhtumist kooli ja tundi, aitab paremini õpilasel endast ja ümbritsevast aru saada, avalduda saab loovus, arenevad oskused, draamaõppe meetodid lasevad tasakaalustada sotsiaalseid suhteid rühmas. Takistusena nimetavad klassiõpetajad enda väheseid teadmisi draamaõppes, kogemuste puudumist ja koolitusvajadust, mida kinnitavad ka Nuri ja Topdal (2014) uurimisprojekti tulemused.

Õpilaste vaatenurgast arendab draamaõpetus neis eelkõige koostöö- ja suhtlemisoskusi ning annab paremaid oskused eneseväljenduseks. Vähem said õpilased aru selliste oskuste arengust nagu tolerantsus, üksteise arvamusena arvestamine, kuulamine, võrdsus. Õpilaste jaoks oli aga draamaõppe meetodite kasulikkus teiste õppeainete õppimiseks arusaamatu. Ka õpetajate hinnangu järgi arendas draamaõpetus kõige enam õpilaste sotsiaalseid oskusi, kuid toodi välja kui oluline on empaatiavõime arendamine ja õpetamine draamatunnis. Draama tähtsaim eesmärk on õpetada lapsi kuulama, vaatlema ja tunnustama teise rühma tööd rohkemgi veel, kui arendada noorte eneseväljendusoskusi (Goodman, 2017; Wagner, 1976).

Draamaõpetuses tuuakse välja kolme liiki õppe-eesmärgid ning nendest tulenevad õpiväljundid. Draamaoskused - oma hääle, keha ja emotsioonide kasutamine, erinevatesse rollidesse sisse elamise võime, oma käitumise, kõne, žestide kohandamine draama kontekstile, erinevate situatsioonide kujundamine ja läbimängimine, parem partneritunnetus, draamamaterjali valikuoskus. Sotsiaalsed oskused - parem sõnaline ja füüsiline eneseväljendus, oskuslikum suhtlemine ja kohalolu suhtlemises, stereotüüpide teadvustamine, head koostööoskused, empaatiavõime, situatsioonitaju ja sellele vastav käitumine, oskus lahendada probleeme. Võimalikud õppimisalad - draamaprotsess võib olla ja peakski olema alati mõne teema käsitluses, näiteks erinevatest ainetest võib draamameetoditega õppida ajaloo fakte, tõlgendada kirjandusteoseid (Owens & Barber, 2014).

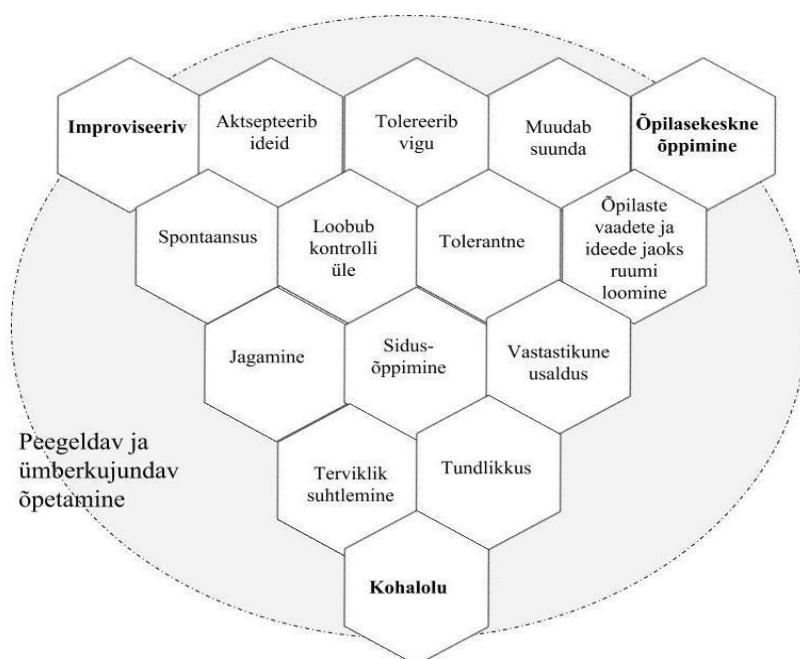
Draamaõpetuse eesmärgid on eelkõige sotsiaalsete oskuste õpetamine õpilastele, et läbi heade suhtlemisoskuste, eneseväljendusoskuste ja oma tunnete määratlemise kaudu arenda terviklikumaks inimeseks. Oluline on tolerantsus ja teiste inimeste erinevustega arvestamine.

Draamaõpetaja oskused ja omadused

Draamaprotsess on improvisatoorne ja draamaõpetajad peavad olema valmis ootamatusteks ja üllatavateks tulemusteks, kui ollakse koos õpilastega loovas õppeprotsessis. See nõuab draamaõpetajalt improvisatsiooni põhitõdede tundmist nagu spontaansus, kohaolu, aktsepteerimine (*accepting*), vigade sallimist ja grupi juhtimist ühise kokkuleppe järgi. Teine draamaõpetajate oskus on luua ruum ja aeg õpilaste ideede ja loovate lahenduste jaoks draamatunnis, see eeldab aga draamaõpetajalt kiiret otsustusvõimet, grupi juhtimise oskusi, eksimise sallimist, ja positiivse õppekeskkonna loomist. Draamaõpetaja peab olema terviklikus kohalolus, et oleks võimalik võtta arvesse õpilaste vaatepunkte efektiivses ja intuiitiivses draama otsustusprotsessis (Toivanen, Malkamäki, Ilvonen & Ruismäki, 2015; Toivanen & Kaasinen, 2016).

Loovuse avaldumist draamaõppes saab draamaõpetaja toetada ja luua kolmest lähtekohast vaadelduna: improvisatsioon, kohalolu ja õpilase perspektiiv (joonis 1). Draamaõpetajad, soovides parandada ja edendada draamaõppeprotsessi, peaksid lähtuma loova õpetamise aspektidest oma draamatunnis. Draamaõpetust peaks käsitlema kui mängu ja eesmärgiga luua mängulisust, oluline on draamaõpetaja valmisolek mängida ja osaleda protsessis, mille järel analüüsida nii ennast kui protsessi ning gruppi. Iga draamaõpetaja peab arendama välja oma viisi, kuidas õpetada draamat loovalt (Lehtonen et al., 2016). Iga draamaõpetaja parim arenguvõimalus on aktiivne draamatundide läbi viimine ehk praktika (Taylor, 1996).

Joonis 1. Loova õpetamise aspektid draamas (Lehtonen et al., 2016).

Loovaks koostöö toimimiseks on vajalik draamaõpetaja pidev kriitiline eneserefleksioon ja teadlikkus õpilaste tegutsemise tulemustest ning arengust. Draamaõpetaja peaks end nägema draamagrupis kui juhendav kaasõppija, kes on osa grupist ning töötab ja õpib koos teistega. Draamaõpetaja on draamatundi juhtides liidri rollis ning edendab ja kindlustab usaldust draamaprotsessis. Üksteise usaldamine laseb nii õpilastel kui õpetajal toetuda grupi suutlikkust teha koostööd ja lahendada koos tekkivaid probleeme ja seega suurendada õpilaste loovat potentsiaali ja sotsiaalse õppimise võimalusi (Lehtonen et al., 2016). Kui õpetaja suudab draamagrupi suunata koostööle ühise eesmärgi nimel, siis paraneb tuntavalt ka grupikliima (Toivanen et al., 2015).

Draamaõpetaja oskusi on kirjeldatud kui õppijate jõustamist ja väärtuste kujundamist. Draamaõpetaja saab anda läbi draamaõpetuse õpilastele väärtuslikuma hariduskogemuse, et nad saaksid olla mõjusamad kodanikud ühiskonnas, et nad oskaks enda ja teiste mõtlemist ja tundeid määratleda ning analüüsida. Draamaõpetaja oskus on õpilaste kujutlusvõimet ergutada ja neile väljakutseid esitada. Draamaõpetaja on nii juhendaja kui väärtuse vahendaja, õpilastega arutatakse läbi õpilaste soovid ja sihid eesmärgiga ergutada nende motivatsiooni draamaprotsessis osalemiseks. Draamaõpetajal on hea suhtlemisoskus, et arendada suurepäraselt suhtlust oma õpilastega (Wright & Gerber, 2004). Draamaõpetaja soovib oma õpilasi panna enda piire avardama, et arendada eneseväljendust (Nielsen, 2009; Nielsen, 2010). Draamaõpetajad loovad võrgustike. Draamaõpetaja tegeleb oskuste õpetamisega grupis, kuna koostöö ja grupis toimuv õppimine on parim viis õppida. Grupis õppides õpilased toetavad ja jagavad üksteisega draamaoskusi, koos leitakse lahendused ja arutatakse tulemusi. Draamaõpetaja jaoks on vajalik luua lai ja tugev draamaõpetajate, näitlejate ja valdkonnas tegutsevate spetsialistidega koostöövõrgustik, et haarata neid koostöösse (Wright & Gerber, 2004).

Draamaõpetaja peab tundma grupidünaamikat, kuna grupi toimimine ning grupis kujunenud erinevad rollid ja nende omavaheline interaktsioon mõjutab draamatunni kulgemist. Grupi juhtimise oskused aitavad ennetada probleeme (Toivanen & Pyykkö, 2012). Draamaõpetaja peab oskama peegeldada ja reflekteerida ning kuulata (Wagner, 1976). Draamaõpetaja peab pidevalt analüüsima oma töövõtteid ja tegevust pidevalt, teostama refleksiooni ja otsima ning kuulama õpilaste tagasisidet oma õpetamisviisidele. Tagasiside põhjal otsib draamaõpetaja uusi alternatiivseid ja asjakohasemaid õpetamismeetodeid, et oma õpetamisoskusi parandada. Draamaõpetaja oskus on õpilaste soorituste tagasisidestamine ja peegeldamine õppimise eesmärgil. Draamaõpetaja oskus on näha, tunda, läbi elada, arutleda, vahendada ja jagada õpilastega kunsti ja draama elamusi. Lisaks vajab draamaõpetaja oskust

käsitleda kultuurilisi, poliitilisi, ja muid ühiskondlikke või üldinimlikke teemasid (Wright & Gerber, 2004).

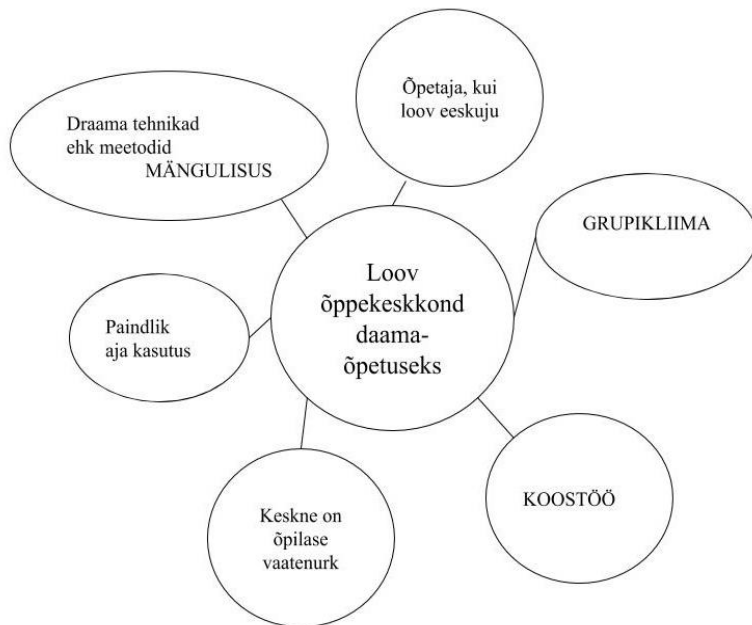
Draamaõpetaja oskustena rõhutatakse grupijuhtimise oskusi ja improviseerimist, mis tähendab omadusena valmisolekut ja spontaansust draama õppeprotsessis ette tulevate üllatustega hakkama saamiseks. Draamaõpetaja jaoks on olemuslik olla loov ja vaba.

Õppekeskkond ja grupikliima draamatunnis

Draamatunnis töötab draamaõpetaja õpilastega, kasutades mängu ja draama erinevaid meetodeid (näiteks pilt, eksperdi-roll, kuum tool). Lisaks kasutatakse teatriõpetuse harjutusvarast etüüde ehk lühikesi väljamõeldud situatsioonide lavastusi (Hein, 2014), kuid kõige olulisem on draamatunni meeleolu ehk loov õppekeskkond (Lehtonen et al., 2016). Õppekeskkonna loob ühe olulise aspektina grupikliima ja selle olulisust on uuritud ning täheldatud on selget seost õpilaste enesehinnangu ja akadeemilise hakkama saamise vahel (Rucinski, Brown, & Downer, 2017). Pianta (2006) toob välja, et positiivne grupikliima ennetab probleeme õpilaste vahel ja soodustab neid õppima. Draamatunnis on väga oluline positiivne grupikliima, kuid ka draamatunnis võib olla selle positiivsuse loomine väljakutseks, kuigi õpilased kogevad kindlasti mitmeid positiivseid situatioone, mis parandavad ja arendavad suhtlemisoskusi. Grupikliimat mõjutavad õpetaja reageeringud õpilaste käitumisele, õpetaja poolne tagasiside ja rahulikult probleemide käsitlemine, mitte nende ignoreerimine.

Head grupikliimat loob toetav ja usalduslik õppekeskkond, kus õpetaja võtab arvesse iga õpilase personaalseid vajadusi ning kõigile kehtivad samad reeglid. Õpilased julgevad ja tahavad osaleda ühistes tegevustes ning igauks tunneb ennast klassiruumis iseendana (Toivanen et al., 2015). Mclauchlan (2011) lisab, et draamatund erineb õpilaste sõnul teistest tundidest, kuna õpilased tunnevad seal, et nende arvamust hinnatakse, toetatakse ja julgustatakse ning draamatunnis luuakse emotsionaalselt turvaline keskkond.

Draamaklassi õppekeskkond aga võib nii soodustada kui ka piirata tunnis positiivse grupikliima tekkimist. Mitmed uurimused kinnitavad õppekeskkonna olulisust - ruumi kujunduse, mugavuse ja sobilikkuse mõju õppeedukusele ja grupi kliimale (Bai & Jin, 2016). Soome draamapedagoogid (Lehtonen et al., 2016) on uurinud draamatunni jaoks olulisi aspekte ning toovad välja, et pedagoogiline loov õppekeskkond on jaotatud kuueks erinevaks mõjuteguriks (joonis 2).

Joonis 2. Loov õppekeskkond draamaõpetuseks (Lehtonen et al., 2016).

Positiivse loova õppekeskkonna kõige olulisemateks iseloomustavateks teguriteks on mängulisus, koostöö ja grupikliima (joonis 2). Õppekeskkonna loob õpetaja ning õpilaste vahelise suhte iseloom. Üks parimaid viise, kuidas õpetaja saab õpilasi toetada ja julgustada mõtlema ja tegutsema loovalt, on olla ise loovalt käituvaks eeskujuks. Parimaks loovaks õppimiseks on oluline, et igaüks draamatunnis tunneb ennast mugavalt ja turvaliselt. Valitsema peaks vastastikune austus õpetaja ja õpilaste vahel. Toetamiseks õpilaste tegutsemist ühise eesmärgi nimel on oluline loovus ja koostöö grupis (Hui & Lau, 2006; Lehtonen et al., 2016).

Loovalt draamatunni läbiviimine on improvisatsiooniline suutlikkus opereerida struktuuri (eesmärgid, teadmiste sisu, emotsionaalne toetus, klassiruumi korraldus) ja loova vabaduse (võime reageerida grupile, fookus on grupil) toimimise vahel. Kuigi draamaõpetaja planeerib draamatunni üles ehitada ühel kindlal viisil, siis looval õpetajal on julgus kasutada õpilaste poolt inspireeritud või esile tõstetud ideid ja lõpetada tund hoopis teises võtmes (Sawyer, 2011).

Uurimistöö “Draamaõpe Eesti koolis draamaõpetajate arvamuste põhjal” eesmärk on välja selgitada, kuidas Eestis koolides praktiseerivad draamaõpetajad tajuvad draamaõpetuse eesmärke, kuidas nad kirjeldavad draamatundi ja iseend draamaõpetajana ning milliseid tingimusi ja võimalusi vajaks draamaõpetus arenguks Eesti koolis.

Uurimuse eesmärgist lähtudes on antud kvalitatiivsel uurimisel neli uurimisküsimust:

- (a) Mis on draamaõpetuse eesmärgid draamaõpetajate arvates?
- (b) Kuidas draamaõpetajad kirjeldavad draamatundi?
- (c) Kuidas draamaõpetajad kirjeldavad draamaõpetajat?
- (d) Kuidas on ja peaks olema korraldatud draamaõpetajate arvates draamaõpetus Eesti koolis?

Metoodika

Magistritöös on valitud kvalitatiivne lähenemine. Laherand (2008) toob välja, et kvalitatiivne lähenemine on sobiv, kui on soov uurida inimeste isiklikku ja sotsiaalset kogemust läbi nende endi kirjelduste ja tõlgenduste. Antud uurimuse lähtekohaks on süveneda väikse rühma inimeste arvamusse konkreetses valdkonnas, et koguda andmeid loomulikult, intervjueeritava jaoks mugavalt ning võimalikult tunnetuslikult. Andmete käsitlemine toimub mitmekülgselt ja põhjalikult, et seisukohad pääseksid esile (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara, 2010).

Kvalitatiivne lähenemine on autori meelest ainuõige, kuna valimiks on praktiseerivad draamaõpetajad, kes on harjunud vaba verbaalse eneseväljendusega. Uurimistöö eesmärgiks on välja selgitada, et kuidas Eestis koolides praktiseerivad draamaõpetajad tajuvad draamaõpetuse eesmärke, kuidas nad kirjeldavad draamatundi ja iseend draamaõpetajana ning milliseid tingimusi ja võimalusi vajaks draamaõpetus täna arenguks Eesti koolis, selleks on vajalik kvalitatiivne materjali kogumine ja teoretiseerimine.

Valim

Valimisse valiti praktiseerivad draamaõpetajad, kellel on kogemusi draamaõpetuse eesmärkide ja draamaõpetuse toimise kohta koolis. Lähtuti magistritöö eesmärgist ja võeti ühendust draamaõpetajatega ehk siis kasutati eesmärgipärast valimit.

Eesmärgipärane valim on grupp, kelle valib uurimuse läbiviija, lähtudes oma kogemustest ja teadmistest (Laherand, 2008; Yin, 2015). Draamaõpetajate kontakte saadi ka Eesti Teatri- ja Draamahariduse Seltsi esinaiselt. Draamaõpetajatega võeti ühendust kas läbi sotsiaalmeedia või e-kirja, kus tutvustati uurimustöö autorit ning selgitati uurimuse eesmärki. Valim kujunes lõplikult draamaõpetajate ajaliste koostöövõimaluste põhjal. Ühtki äraütlevat vastust ei saadud.

Kvalitatiivsete uuringute valim ongi tavapäraselt väike, sest andmete põhjalikkus ja sisukus võimaldab saada adekvaatse vastuse uurimisküsimustele (Yin, 2015).

Valimis on 12 draamaõpetajat, kellest kolm on meesoost ja üheksa naissoost. Vanusevahemik jääb 20 eluaastast 59 eluaastani. Viis intervjueeritud draamaõpetajat tegutsevad Tartus, kaks Põlvas, üks Narvas, üks Viljandis ja kolm Tallinnas. Intervjueeritud draamaõpetajate tööstaaž jääb 1-27 aasta vahele. Uurimuse tulemuste analüüsiks ja mõistmiseks on oluline teada draamaõpetajate igapäevase praktika tiheduse ning koormuse kohta: enamused draamaõpetajaid praktiseerib korra nädalas, tunni pikkuseks on tavaliselt 45 minutit ja kõige enam antakse draamaõpetust gümnaasiumile valikainena ning põhikoolile huviringina. Ülevaate saab tabelist 1, kus on toodud ka draamaõpetajate pseudonüümid, pooled nimedest on nende omal valikul.

Tabel 1. Intervjueeritavate töökoormus draamaõpetajana ja tööstaaž

Pseudonüüm	Täna annab tunde	Tööstaaž draamaõpetajana
Veta	Huviringina põhikoolis 4-7 klass, 2 korda nädalas, tunni pikkus 45 minutit	7 aastat
Arvo Sunnik	Valikainena gümnaasiumis Huviringina põhikoolis 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	20 aastat
Miis	Valikainena gümnaasiumis Huviringina põhikoolis 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	5 aastat
Raju	Valikainena gümnaasiumis 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	14 aastat
Maki	Valikainena gümnaasiumis Valikainena põhikoolis, 6 klass 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	6 aastat
Hundva	Ainetunnina nii alg- ja põhikoolis 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	10 aastat
Mafa	Valikainena gümnaasiumis Valikainena põhikoolis, 4 klass 2 korda nädalas, tunni pikkus 45 minutit	22 aastat
Via	Valikaine gümnaasiumis 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	14 aastat
Siina	Ainetunnina gümnaasiumis Huviringina, 5-7 klass 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	9 aastat
Nerja	Huviringina, 5-9 klass põhikoolis 1 kord nädalas, tunni pikkus 90 minutit	1 aasta
Illa	Ainetund põhikoolis, 8 klass 1 kord nädalas, tunni pikkus 90 minutit	27 aastat
Salu	Ainetund põhikoolis, 1.-4. klass 1 kord nädalas, tunni pikkus 45 minutit	5 aastat

Valimis olevate draamaõpetajate haridusliku taustana kerkib esile Viljandi Kultuuriakadeemia, kus õpetati lisaerialana draamapedagoogikat, mille on lõpetanud kolm uuritavat. Eripedagoogilise hariduse on omandanud kaks draamaõpetajat, neli intervjueeritavat on õppinud oma esimese kõrgharidusena õpetajaks ja pooled selle peale omandanud erinevaid magistrikraade. Teise poolena annavad tooni kolm erineva teatrikunsti eriala omandanud draamaõpetajat (lisa 1. Draamaõpetajate erialad ja haridus). Konfidentsiaalsuse huvides olen eraldanud andmed kahte tabelisse, mis kirjeldavad valimit, et poleks võimalik kokku viia haridusliku tausta põhjal pseudonüümi ja reaalselt isikut, kuna Eesti on väga väike ja eriti draamaõpetuse ning teatrivaldkonnas tuntakse üksteist hästi.

Andmete kogumine

Andmekogumismeetodiks on poolstruktureeritud intervjuu, mille korraldus on reglementeeritud ehk avatud küsimused on osaliselt ette valmistatud ning mille järjekorda võib intervjuu ajal muuta.

Poolstruktureeritud intervjuule iseloomulik on lisaküsimuste, selgituste juurde küsimine (Yin, 2015). Kõigepealt viidi läbi pilootintervjuu, et katsetada intervjuu küsimusi ja läbiviimise meetodit. Pilootintervjuuks valiti magistrikraadiga draamapedagoog, kelle intervjuu järgne tagasiside oli positiivne ning intervjueeritav kommenteeris, et antud uurimuses osalemine pani teda ennast reflekteerima ning ta arvab, et taolise intervjuu andmine oleks kasulik igale draamaõpetajale. Pilootintervjuu läbi viimine selgitas intervjuuküsimuste sobivust. Muutusi intervjuu struktuuris ei tehtud, kuid intervjueerides küsiti palju täpsustavaid küsimusi. Peale pilootintervjuud tõdeti, et poolstruktureeritud intervjuu küsimustik on suureks abiks ja sellest võib julgemalt kinni hoida, et püsida teemas. Pilootintervjuu lisati valimisse uurimuses.

Andmete kogumine toimus eelnevalt kokku lepitud ajal läbi Skype'i videoühenduse. Üks intervjuu toimus puuduliku internetiühenduse tõttu ilma videopildita ja üks telefoni teel, kuna intervjueeritaval polnud Skype'i kontot. Andmete kogumine toimus audiolindistuse ja intervjueeritava vastuste koheselt Wordi programmi üles kirjutamise teel. Antud lähenemine on inspireeritud Marianne Horsdali (2012) narratiivse uurimuse käsitlusest, kus ta oma andmete kogumisel kasutab kohest intervjueeritava vastuste üles kirjutamist. Horsdal (2012) leidis, et intervjueeritava vastamise ajal tema vastuste kohene üles kirjutamine paneb intervjueeritava alateadlikult arvestama intervjuerija kirjutamistempoga ning sellest tulenevalt intervjueeritav hakkab oma mõtteid kaaluma ja võtab aega vastamiseks ning niimoodi saadakse veelgi enam läbimõtestatud andmed. Intervjueeritavatel on aega rohkemat meelde tuletada.

Pilootintervjuus selgus, et intervjuerides läbi tehnilise lahenduse ehk videoühenduse, intervjueritavad intervjuerija kirjutamistempoga ei arvesta. Kuid meetod tundus ikkagi kasutatav, sest samaaegne trükkimine, nii autori hinnangul kui ka pilootintervjuu tagasiside põhjal, ei seganud intervjueritavate vastamist, pigem sundis küsijat samuti pausi võtma, et kirjutada ja selle ajaga sai ka intervjueritav aega mõelda. Kui vastaja tempo oli kiirem ja intervjuerija ei jõudnud kõike kirja panna, siis intervjueritavat ei katkestatud, vaid hüpati trükkimisega edasi ning hiljem sai puuduoleva täiendada audiofaili põhjal. Pilootintervjuu ajal sai selgeks, mis hiljem ka kinnitus, et tehnilise vahendi abil intervjuerides, isegi videopildiga, vaatasid vastajad kõnelemise ajal mujale ega jälginud läbi ekraani intervjuerijat. Meetodi sobivust küsiti veel peale esimest ja teist intervjuud, vastajad kinnitasid, et samaaegne trükkimine ei sega neid. Seega toimis ideena Horsdali lähenemine ka läbi Skype'i intervjuerides.

Intervjuudeks kokkulepped ja intervjuerimine käis paralleelselt ning valimi eesmärki silmas pidades. Intervjuud toimusid kõik suhteliselt järjest kolme nädala jooksul. Intervjueritavad kuulsid küsimusi esmakordselt, kuid teadsid varasemalt uurimustöö eesmärki. Intervjuude läbi viimisel lähtuti Eesti Teadlaste Eetikakoodeksist (2002), seega iga intervjuu alguses teavitati intervjueritavat veel kord uurimuse eesmärgist. Samuti selgitati, et intervjueritava isik jääb anonüümseks ning paluti neil endale varjunimi valida, mida pooled ka tegid. Intervjueritavatele selgitati andmete kasutamist (kõik transkriptsioonid ja audiofailid kustutatakse peale uurimistöö kaitsmist ühe kuu jooksul) ja lõpptulemuse vormi. Intervjuude transkriptsioone intervjueritavad hiljem näha ei soovinud. Intervjuud kestsid keskmiselt 50-70 minutit.

Antud magistritöö autor on draamaõpetaja ja tunneb pooli intervjueritavaid isiklikult. Seega uurimistöö usaldusväärsuse tagamiseks valiti pilootintervjuuks inimene, keda autor väga vähe tunneb. Samuti peale igat intervjuud tegi intervjuerija eneserefleksiooni uurijapäevikusse, kus pandi kirja tunded, kriitiline analüüs intervjuu kulgemisest ja soovitused intervjuerijale. Peale intervjuerimisi võib öelda, et kõik intervjuud kulgesid natuke erinevalt. Ühest küljest aitas kaasa autori poolne draamaõpetuse valdkonna tundmine, mis lasi mõista, mida draamaõpetajad öelda tahavad. Intervjuerija oskas küsida lisaküsimusi ja täpsustusi, kui arvas, et ei saanud täielikku lahti seletust intervjueritava poolt. Teiselt poolt tahtis tekkida intervjueritud draamaõpetajate poolt suhtumine, et intervjuerija *teab ju küll*, kuna teati autori tihedat seotust teemaga. Ka sel puhul aitas autori kogemus ja pilootintervjuu käigus saadud teadmine, et intervjueritaval tuleb lasta lahti seletada ja vajadusel üle küsida.

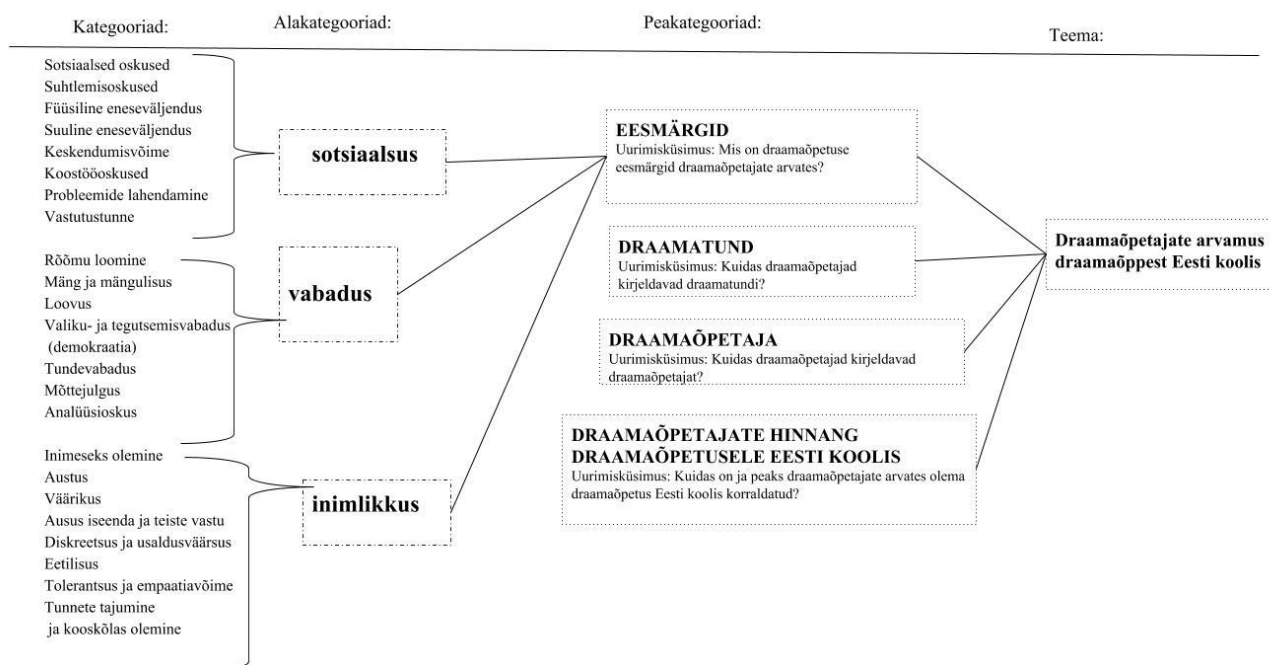
Draamaõpetajate intervjuuerimisel osutus üheks raskuseks paljude puhul nende rohke eneseväljendus ja suur soov jagada oma kogemusi, mis kippus tihti hoopis uuele teemale kalduma, mis jäi välja kaugemale uurimuse eesmärgist.

Andmeanalüüs

Intervjuude käigus kogutud andmeid kodeeriti lähtudes uurimisküsimustest ning sisuanalüüsi tehes püüti välja tuua just oluline ja põhiline draamaõpetajate räägitust. Saadud andmed on tulemustes esitatud välja grupeerunud oluliste kategooriate kaupa, mis andmetöötluse protsessis tekkisid.

Analüüsiprotsessis kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Induktiivset sisuanalüüsi kasutatakse tekstide sisu ja/või kontekstiliste tähenduste uurimiseks, kusjuures keelt kui kommunikatsioonivahendit uuritakse intensiivselt, piirdumata sõnade pelga loendamise (Laherand, 2008). Lindistatud intervjuude põhjal täiendati transkriptsioonid ning kodeeriti tekste QCMap programmis uurimisküsimuste kaupa.

Kodeerimine toimub sõnaliste koodide abil, mille moodustatakse kategooriad (Yin, 2015). Omakorda kujunesid alakategooriad ja peakategooriad. Näite kategooriate kujunemisest eesmärkide peakategooriaks esitab joonis 3 (ülejäänud uurimisküsimustele vastavad kategooriate kujunemised on esitatud lisadena 3-6).

Joonis 3. Draamaõpetuse eesmärgid. Kategooriate kujunemine.

Uurijal peab olema kvalitatiivses uurimuses ühtlaselt jaotunud tähelepanu, sest pidevalt kogutud materjalide üle vaatamine, tõlgendamine ja sidumine empiirilise materjaliga, annab võimaluse kontrollida loodud kategooriate õigust uuritava teema puhul (Laherand, 2008). Kogutud andmeid säilitatakse tööprotsessis, nii et neid saab korduval vaatlusel kasutada ja üle kontrollida, et selguks muster (Yin, 2015). Ka käesoleva uurimuse autor suundus tagasi korduvalt algmaterjali juurde. Tulemuste kirjeldamisel magistritöö käigus aitas tsitaatide valimine kinnitada tekkinud kategooriate õigsust.

Uurimuse valiidsuse huvides kasutati kogemustega kaaskodeerijat, kes erinevates etappides samuti kodeeris. Kaaskodeerija kodeeris iga uurimisküsimuse järgi ühte transkriptsiooni. Seejärel kontrolliti koodide kattuvust ning vaieldi erimeelsused selgeks. Kaaskodeerija osales kaasamõtlejana ka koodide moodustamisel alakategooriateks ja peakategooriateks.

Järgnevalt esitatakse tulemused uurimisküsimuste kaupa ja tulemuste illustreerimiseks tuuakse välja intervjueeritud draamaõpetajate tsitaate.

Tulemused

Antud magistritöö eesmärk oli kirjeldada, kuidas Eestis koolides praktiseerivad draamaõpetajad tajuvad draamaõpetuse eesmärke, kuidas nad kirjeldavad draamatundi ja iseend draamaõpetajana ning milliseid tingimusi ja võimalusi vajaks draamaõpetus täna arenguks Eesti koolis. Tulemused on lahti kirjutatud alljärgnevalt uurimisküsimuste kaupa: draamaõpetuse eesmärgid draamaõpetajate arusaamades, kuidas draamaõpetajad kirjeldavad draamatundi, kuidas nad kirjeldavad draamaõpetajat ja kuidas nad hindavad ja ette kujutavad draamaõpetuse õppeainet Eesti koolis.

Draamaõpetajate eesmärgid draamaõpetajate arusaamades

Intervjueeritud draamaõpetajatele tõid välja olulised eesmärgid draamaõpetuses nagu sotsiaalsus, vabadus ja inimlikkus (kategooriate kujunemine joonis 3). Need on eesmärgid, kuhu draamatööga sooviti jõuda ja millele tuginedes valiti draamatunni teemasid, meetodeid ja seati alaesmärke. Intervjueeritud draamaõpetajad põhjendasid, et vaba, inimlik, sotsiaalne, eneseteadlik ja ennast määratlev inimene on draamaõppe ideaaliks. Eesmärgiks on, et inimene tunneks end väärtuslikuna ning oleks hästi hakkama saav ühiskonna liige.

Sotsiaalsus

Üks peamisi eesmärke, mille intervjueritud draamaõpetajad välja tõid on sotsiaalsus.

Sotsiaalsust mõisteti draamaõpetajate poolt suuremas plaanis inimliku üksteise mõistmisena ja hoidmisena.

Aga tegelikult maailm vajab sotsiaalsust, vaatame laias kontekstis erinevaid konflikte, sõdu, siis on tegelikult vaja sotsiaalsust (Illu).

Intervjueritud draamaõpetajate arvamustes sotsiaalsus väljendus heades sotsiaalsetes oskustes, mille ühe olulise osa moodustasid head suhtlemisoskused. Intervjueritud draamaõpetajad selgitasid, et heade suhtlemisoskustega õpilane saab paremini hakkama nii teistes õppeainetes, kui hiljem töö- ja eraelus, seega tõid draamaõpetajad eesmärgina välja suhtlemisoskuste arendamist. Selle alla märgiti eneseväljendamist nii kehakeeles kui suuliselt ja suhtluspartneri kehakeele ning öeldu adekvaatset tõlgendamisoskust. Intervjueritud draamaõpetajad parandasid laste suhtlemisoskusi läbi praktika, selleks võeti erinevad suhtlemissituatsioonid ja mängiti neid läbi. Näiteks tõid draamaõpetajad välja, et eesmärk on arendada õpilaste kontakti võtmise oskusi, silmside loomist, selgitatakse erinevaid suhtlemisviise ja kultuuride vahelisi erinevusi suhtlemisel. Draamaõpetajad sõnastasid eesmärgi, et vaja on õpetada noori suhtlema.

Et õpetada sotsiaalseid suhteid, suhteõpetus, koostöö, arendada sotsiaalseid suhteid. See sõna on väga hea, koostöö õpetamine, teistega arvestamine (Mafa).

/---/ oma väljendusvahendite kaudu olengi ma maailmaga kontaktis, kuidas ma räägin, liigun, kaasinimesi tunnetan ja nendega ühendust/kontakti võtan (Illu).

Et õpilaste vahelised suhted oleksid mitmekesisemad, avatud, siirad (Salu).

Intervjueritud draamaõpetajad tõid välja eesmärgi arendada inimest tervikuna. Olulise punktina rõhutati intervjueritud draamaõpetajate poolt füüsilise poole ehk siis kehaliste harjutuste ja ülesannete kasulikkust. Draamaõpetajad nimetasid kogemust, et õpilane õpib draamas tihti läbi füüsilise, tehes realselt läbi, selle all mõeldi, et keha teeb ja vaim tuleb kaasa.

Põhimõte on see, et 'tee - näita' ja 'ära räägi' – ta on tegevuslik, pole arutelu ja juturing, draama tähendab tegevuslikkust eelkõige, on füüsiline, ehk siis õpib ja osaleb selles tunnis kogu keha, kogu inimese tervik, nii füüsis, kui psüühika osa, nii luu kui lihaskond, õppimine toimub teine kord seljaaju, või luustiku või mikrolihaskonna tasemel (Arvo Sunnik).

Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja eesmärgi, et õpilasel tuleb lasta õppida oma füüsilist keha valitsema ja kontrollima, et ta suudaks paigal olla ja motoorse rahutuse ümber suunata. Draamaõpetajate poolt selgitati, et keha soojendamine ja keha tunnetamine on vajalik

juba draamatunni ilma vigastusteta läbimiseks. Draamaõpetus võib olla väga füüsiline ja ka kõik häälega tehtav töö nõuab füüsilise keha soojendamist, et mitte vigastada häälepaelu ja keha. Draamaõpetajad kirjeldasid intervjuudes, et keha soojendamiseks kasutatakse palju kehaga mängimist ja arendatakse erinevate tempode tajumise ning kasutamise oskust. Draamaõpetajad tõid välja ruumi kasutamist, põhjendades, et keha asetseb alati mingis ruumis või keskkonnas. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid oluliseks eesmärgiks arendada õpilase enda keha tajumist ruumis koos teiste inimestega, lisaks oskust end ruumis paigutada ja ruumi eripärasid kasutada. Draamaõpetajad rõhutasid intervjuudes, et füüsilise keha paigutumine ruumis on tihedalt seotud ruumis valitseva kliimaga.

Alustada tuleb kehast muidugi, õppida oma keha tundma, mis mul kust liigub, kuidas liigub, kuhu tekivad pinged, mis see hirmukramp on, miks ta tuleb, kuhu tal tuleb, kus ta väljub, lõdvestame hirmukrampi, tegeleme pingetega, kasvõi kõik see kehast alustamine /---/ et nad aru saaks mismoodi psühhofüüsiline tervik toimib. Tegeleme ruumiga, tegeleme tempodega, energia jagamine, energia kasutamine, keha ruumis (Via).

Intervjueeritud draamaõpetajad kirjeldasid eesmärki arendada õpilastes oma keha head tajumist ja samas ka oskust kasutada ja mõista kehakeelt. Uurimuses osalenud draamaõpetajad selgitasid, et selleks proovitakse reaalselt läbi mängida ja tõlgendada sõnatuid suhtlemissituatsioone, et kuidas kehakeelest aru saadi. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid oma eesmärgiks võimalikult palju kehakeeles edastada ja sõnu suunati kasutama hästi tähenduslikult ning selleks õpetati elementaarseid kehakeele põhitõdesid ning etüüdide ja laval oleku puhul suunati õpilastel kehaasendeid jälgima, mis on olulised suhtlemisel, näitemängu tegemisel või avalikul esinemisel.

Sõnu peab olema nii vähe kui võimalik aga nii palju kui vajalik; võimalikult vähe ütled, seda mida ei saa kehaga näidata, siis tulevad sõnad appi, (Hundva).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja suulise eneseväljendusoskuse arendamise juures töö häälega, sest see on üheks eelduseks headele suhtlemisoskustele. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tegid mitteverbaalseid harjutusi baasiks ja alustuseks draamaõppes ning edasi liiguti häält kasutatavate harjutuste juurde. Rõhutati, et enne hääle tegemist on oluline keha ja häälepaelte soojendus.

Hääl, töö häälega – selle tunnetamist, kasutamist ja selle julgelt kasutamist (Illu).
Kui peavad hakkama kõnelema, siis teen ka hääleharjutusi – diafragma, oma õlavööde, näolihased tööle, hääleharjutusi, teen selleks harjutusi (Maki).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et üheks eesmärgiks on valida meetodeid nii, et anda õpilastele võimalus harjutada avalikku esinemist. Uurimuses osalenud draamaõpetajad täpsustasid eesmärgi, et oluline on avaliku esinemise ajal säilitada eneseväljendusoskus. Draamaõpetajad tõid välja, et loovad õpilastele võimalusi harjutada selgelt ja arusaadavalt rääkima ehk siis harjutatakse arusaadavat diktsiooni. Nimetati olulisena, et õpilased suudaks moodustada lühikese sõnavõtu, kus on nii loogiline algus, sisu ja lõpetus. Draamaõpetajad tõid esile oma eesmärgi suunata õpilaste tähelepanu ka oma hääletooni ja intonatsiooni kasutamisele suhtlemises. Oma mõtete väljendamiseks harjutatakse draamas küsimuste küsimist ja arutlemist.

Et neil oleks võimalik julgemini väljendada, eluaeg vaja sõna võtta, kasvõi koosolekul, kui sa oled julgenud kasvõi mingit tsirkust teha, mingit lollust teha, siis need hirmud lähevad väiksemaks, siis oled julgem kodanik, sul on midagi öelda, et harjud selgelt rääkinud, diktsioon ja kõne harjumine (Mafa).

Suhtlemisoskuste ja koostööst rääkimise juures toonitasid intervjueeritud draamaõpetajad keskendumisvõime arendamise olulisust õpilastes. Draamaõpetajad rõhutasid, et draamas, nagu ka muudes õppetundides ei saa ilma õpilaste keskendumiseta, sest kui pole võimalik distsipliini luua tunnis, ei saa ka harjutusi läbi viia. Keskendumisvõimet tähtsustasid intervjueeritud draamaõpetajad draamatunnis, sest mitte ükski etüüd või esitus ei saa toimuda ilma valmisolekuta publikult ehk siis teistelt draamatunni osalejatelt. Draamaõpetajate poolt nimetati, et publikukasvatus nõuab õpilastelt eelkõige keskendumisvõimet, et kuulata, vaadata ja vaadelda ning pärast olla võimelised analüüsima, tagasisidestama.

Saan nendega keskendumist teha, see on raske töö – teise jälgimine, teise vaatamine, see on praeguse aja lapsele raske töö /---/ Seal on reeglina lapsed, kes õpivad üksteist kuulama ja saavad üksteisega läbi, oskavad üksteist kuulata (Mafa).

Intervjuudest ilmnes, et draamaõpetajad mõistsid draamaõpetust draamatunnis õpetaja ja õpilaste ning eelkõige õpilaste endi vahelise koostööna, seepärast tõid draamaõpetajad välja eesmärgi arendada õpilaste koostööoskusi. Uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt rõhutati, et koostööd tehes peab oskama kuulata teise inimese arvamust, et saaks koostöö toimida.

/---/mida parem koostöökogemus on, seda suurem julgus ja usaldus on oma koostööoskuste suhtes ja seda enam ollakse valmis koostööd tegema (Maki).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja draamaõpetuse eesmärgi, et õpilased suudaks aru saada ja sõnastada probleeme. Uurimuses osalenud draamaõpetajad on kogenud, et õpilastel on raskusi probleemide lahendamisel. Rõhutati, et draamatunnis kerkib esile erinevaid

probleeme, nii suhteprobleemid eakaaslaste, sõpradega kui ka vanematega. Draamaõpetuse tunnis kerkivad tihti esile õpilaste isiklikud probleemid - vaimne seisund, hakkama saamine koolis – on mõned, mille draamaõpetajad näiteks välja tõid. Selgitati, et probleemide ära tundmine ja probleemi nimetamine on väga vajalik oskus, et saaks hakata leidma lahendusi probleemile. Probleemide teadvustamiseks ja lahendusviiside leidmiseks tegid draamaõpetajad draamas erinevate probleemide läbi mängimist (rakendusteatri pool).

Et kui probleem/valu sees, siis saab seda läbi draama leevendada, võtta nagu välja ja lahendada, see on oluline minu jaoks (Veta).

Kui ma teen näiteks 5 klassiga ja käsitleme mingit probleemi, näiteks koolikiusamine, siis nende jaoks, pole nii hullult põnev, vaid vajalik (Siina).

Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid oluliseks inimeses vastutustunde arendamist.

Eesmärgina tõid draamaõpetajad välja läbi draamaülesannete tekitada õpilastes kohusetunnet ja vastutustunnet nii rühma vastu kui õpilase sisemise tundenähtena. Draamaõpetajad rõhutasid, et see on nagu südametunnistus, mis väljendub oma sõna pidamises ja õigel ajal kohale tulemises. Eesmärgiks seati õpilastes arendada sisemist vastutustunnet, et tekiks tahtmine ise eest vedada ja korraldada ning vastutada enda kohustuseks võetud ülesannete eest, hoolimata teele kerkivatest raskustest.

Et kokkulepped kehtiksid, kui veab õpilane alt, siis see on suur asi, enamus tulevad võitjatena välja, nõ saavad aru, et teevad valesti ja tulevad tagasi...(Siina).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et sotsiaalsus on intervjueeritud draamaõpetajate jaoks sotsialiseerimine ja sotsiaalsete oskuste õpetamine, et õpilasest kasvaks parem inimene. Inimene, kes oskab suhelda, saab hakkama meeskonnatöös, oskab teha koostööd ja oskab ennast väljendada. Eriti oluline on nii füüsiline kui psüühiline tervik ehk siis inimese arendamine terviklikult.

Vabadus

Uurimuses osalenud draamaõpetajad seadsid eesmärgiks luua ja tekitada vabadust, mille all mõisteti vabadust kui tunde-, tegutsemise- ja valikuvabadusena. Draamaõpetajad tõid välja, et vabaduse annab draamas draamaõpetajatele ja õpilastele mõttejulgus, mis vabastab loovuse, inspireerib, sünnitab uusi ideid ja mõtteid. Vabadus saab väljenduda draamaõppes läbi mängulisuse, kus sünnib energia, on puhas rõõm ning toimub õppimine.

Intervjueeritud draamaõpetajate poolt rõhutati, et mängimine oli lapsele loomulik tegevus enne kooli jõudmist. Intervjueeritud draamaõpetajad on kogenud, et mängimist jääb järjest vähemaks vanusega. Draamaõpetajate poolt arvati aga, et mängimine on loovuse ,

Julguse avaldumise aluseks ja eeldus eneseväljenduse arenguks. Selgitati, et läbi mängimise saab arendada nii palju erinevaid oskusi, kui kasutada mängu meetodina ja teha läbi mängu erinevaid harjutusi. Kuid draamaõpetajad tõid välja ka eesmärgi, et vajalik on lapsi õpetada mängima iseenesest. Ehk siis on vaja arendada laste mängulist poolt. Lisaks intervjueritud draamaõpetajad arvasid, et mängimine on parim viis sotsiaalsete suhete loomisel ja hoidmisel.

/---/väga tähtsaks pean, et õpilased ei unustaks mängimist, see on funny...lõbus, see loob rõõmu ja see aitab luua sotsiaalseid suhteid (Salu).

Mäng – et see mäng ei kaoks ära, noh vaata see pärimäng. Et nad julgeks midagi teha, et nad tunneks ennast vabalt, et saaks ägedad asjad sündida, seesama julgus esineda ja julgus proovida ja ka valesti teha, no veidraid asju (Hundva).

Uurimuses vastanud draamaõpetajad mängisid õpilastega ka lihtsalt rõõmu pärast, eesmärgiks oli positiivsus ja innustamine ehk siis *lihtsat rõõmu* loomine. Intervjueritud draamaõpetajad on kogenud, et peale mängimist draamatunnis on positiivne ja vastuvõtlik töömeeleolu ja õpilastel on kergem keskenduda. Draamaõpetajad tõid välja, et rõõmuga lustimine, lõõgastus ja lõdvestus läbi mängu annab aga vabaduse südamesse, mis laseb targata loovusel ning tekitab rahulolu - nii iseenda kui grupiga (klassiga) kui keskkonnaga (kooliga).

Draamaõpetajate poolt rõhutati korduvalt, et mäng on vahend ja meetod ja samas ka eesmärk iseenesest.

Mängu eesmärk võib olla lihtsalt lõbu, kokkuvõttes on vaja lihtsalt õpilasel lõdvestuda, lõõgastuda....kõigest sellest, mis on koolipäevas olnud, kui ei taha kaasa teha, siis on täitsa ok, las istub ja vaatab (Siina).

Pead nagu lapsed õnge võtma, need käivad nii öelda asjade ette, saavad energia välja, on toredas meeleolus ja kontaktis, siis saab tõsist tööd edasi teha (Illu).

Loovust nimetati intervjueritud draamaõpetajate poolt väga tihti draamaõppest rääkides.

Draamaõpetajad tõid välja, et loovuse avamine ja arendamine ning väljendumine on tihedalt seotud vabaduse ja mõttejulgusega mängus. Rõhutati, et loovuse avaldumine on märgatav kindlasti kunstilise-esteetilise eneseväljenduse puhul. Intervjueritud draamaõpetajad lisisid, et loovuse avanemine inspireerib veelgi juurde loovust, sest mida entusiastlikumad, väljendusrikkamad, loovamad ja motiveeritumad on olnud õpilased draamatunnis, seda enam inspireeritum ja loovam on olnud draamatund. Sünnib ideid ja tegevusi, mis on kantud vabadusest loovalt väljenduda. Intervjueritud draamaõpetajad hindasid väga loovat vabadust draamatunnis, mille all mõisteti võimet kiirelt reageerida, intuitiivselt tajuda olukorda ning olla inspireeritud üksteisest, olukordadest, ühiskonnast, tunnetest, esteetikast nii looduses, kui kunstis. Uurimuses osalenud draamaõpetajad nimetasid loovat lähenemist vajalikuks vastandina ratsionaalsele kaalutletud mõtlemisele, sest eesmärk on vabastada õpilaste

mõtlemine kinnistunud mõttemallidest ja eelarvamustest. Intervjueeritud draamaõpetajad rõhutasid, et loovuslikkus nii ideedes kui tegevustes väljendub tänu isiku sisemisele julgusele. Seega on julgus ja loovus omavahel tihedalt põimunud.

On oluline, mis on mänguga väga tihedalt seotud, et mitte suretada laste loovust, et nad ei muutuks ainult mõtleivateks inimesteks, vaid oleks loovad ja spontaansed (Salu).

Ja teine suur osa on loovusega tehtav töö, mina kui loov inimene ja looja, loovus, kõik sellega seonduv, see puudutab füüsilist siin ja praegu tehtavat loomet, mille väljundid võivad olla nii teater, kui tants, kui sõnakunst, endas selle loovuse äratamine, käivitamine ja enda usaldamine loomingusse (Arvo Sunnik).

Mina arvan, kui sa oled loov inimene, vabastanud end raamidest aga selleks sa pead olema julge (Maki).

Vastanud draamaõpetajad tõid oma intervjuudes korduvalt välja eesmärgi õpilastes mõtlemisoskust arendada. Uurimuses selgines intervjueeritud draamaõpetajate seisukoht, et draamatunnis tagasisidestamise, kogetu analüüsimise ja eneseanalüüsi läbi areneb samuti õpilase mõtlemisoskus, mis on julgustatud õpilasel teadmisesest, et draamatunnis on lubatud kõik mõtted, et aktsepteeritakse mõttevabadust. Intervjueeritud draamaõpetajad seadsid eesmärgiks hoida kriitikavaba suhtumist erinevatesse ideedesse, et õpilased ei kardaks draamatunnis oma mõtteid avalda ja hakkaks oma mõtteid testima ning nii areneb mõtlemise paindlikkus ja julgus. Selleks intervjueeritud draamaõpetajad tekitasid draamatunnis võimalusi läbi erinevate harjutuste, et arendada mõtlemise kiirust, et vabaneks loovus ja tekiks mõttejulgus.

Et inimesel on võimalik rääkida realselt oma mõtetest nii, et ta ei pea kartma, et ta tema mõtete eest n-õ risti lüüakse, see on hästi oluline (Raju).

Tegevused, mida teen läbi nende harjutuste, et ma proovin anda neile selle mõttevabaduse, et nendest saaks tulevikus teadlased, loovad uusi asju, loovad uusi väärtusi (Maki).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja eesmärgi arendada õpilastes eneseanalüüsioskusi. Draamaõpetajad kirjeldasid ka eneseanalüüsi, kui omaenda tegevuse ja iseenda mõtestamist õppimise protsessis. Draamaõppes draamaõpetajad suunasid õpilast ennast märkama, enda tegevust ja oma suhteid teistega mõtestama.

Sügavuti mõtle, et kuidas nagu mina ja teised (Hundva).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja ka analüüsioskuse, mis on nii-öelda väljapoole suunatud ja mida kirjeldati, kui oskust mõtestada ja arutleda kunstilise tegevuse või nähtuse üle. Ja samuti suunati õpilasi läbi mängu, etüüdide, tegevuste aru saama teise inimese seisukohast ja pärast sellel teemal arutlema. Eesmärgina tõid välja draamaõpetajad, et alati

tuleb püüelda esteetiliselt hea vaadatavusega etüüdi, esitluse või lavastuse poole, mis pakub kunstilist elamust. Draamaõpetajate poolt rõhutati antud uurimuses, et nad ei eeldata lavastuseni jõudmist, kuid ei välistata seda kunagi, sest tihti õpilased jõuavad sisemise soovini esineda. Draamaõpetajad lähtusid esteetika ja kunsti, eriti teatrikunsti, käsitlemisel õpilastega kahest lähenemisest - kas läbi vaatluse ja analüüsi ja/või siis läbi isetegemise. Selle eesmärgi pärast intervjueritud draamaõpetajad tahtsid õpilastega analüüsida nähtut, kuulda tagasisidet, arendasid arutelu kogetu teemal.

Loovtegevuse mõtestamiseks on ka vaja mõtlemis- ja analüüsioskust (Miis).
See on põhjus, miks ma käin teatris lastega ja analüüsin seda nendega, et neist saaks teadlikud teatrikülastajad (Maki).

Intervjueritud draamaõpetajate poolt rõhutati, et nad tunnevad vajadust ja vastutust lasta õpilastel valida. Näiteks nimetasid draamaõpetajad, et õpilaste suure soovi korral tulid nad õpilastele vastu ning tegid nende soovitud lemmikmeetodeid ja mängu. Mitme intervjueritud draamaõpetaja poolt rõhutati, et neile on oluline, et draamaõpetus oleks vabatahtlik, kas või valikaine, et õpilane on selle valinud oma vabal valikul. Toonitati draamaõppe demokraatliku olemust, sest vastanud draamaõpetajad tõid välja eesmärgi, et etüüdides, mängudes, etlemises, ja laval olles improvisatsiooniga on õpilasel alati vaba valikuvõimalus. Rõhutati, et õpilasel on vaba valik lavale minemise osas, kui ka laval olles ja tegutsedes.

Anda neile vabadus kontrollitud keskkonnas või mingi ülesande piirides /---/lasen valida, see ka, et poleks pealesunnitud asi, et oleks tore, et ma üritan võimalikult paju vabadust neile anda ja toetada seda, mis nad teevad (Nerja).

Intervjueritud draamaõpetajate poolt lähtuti draamaõppes eesmärgist, et õpilased saaksid tunda ennast nii nagu nad on ja oleksid kooskõlas oma tunnetega, sest tunded on igäihe sügavalt isiklik asi. Õpilase tunnete respektimine ja tema tunnete austamine on intervjueritud draamaõpetajatele oluline. Intervjueritud draamaõpetajate poolt seati eesmärk suunata õpilasi tunde vabadusele, aktsepteerima kõiki oma tundeid.

Teine pool on tunded, see on kõige raskem koht, sest tunnete juures on see, et neid ei saa häbeneda, eks ju, kuidas väljendada keerulisi kohti, kui kas väljendada sõprust, oma peades teame küll, aga kuidas seda väljendada näiteks sõprust, või armastust, see pole ainult seks, see on midagi suurt, jumalikku, see on kunst, mida draamades teha, Et mitte tundeid häbeneda, kõik tunded on teretulnud (Salu).

Kokkuvõtvalt selgus, et intervjueritud draamaõpetajatele on vaba olemine ja draamatunnis enda vabana tundmine oluline eesmärk. Vabadusetunde peale ehitatakse mäng. Mänguga arendatakse mõttevabadust ehk julgust. Selleks on draamas oluline kriitikavaba suhtumine

ideedesse. Kõik erinevused ja ideed on teretulnud ja tervitatud. Tunde- ja mõttevabadus, mõttejulgeus ja -kiirus hakkab looma loovust.

Inimlikkus

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja oma tegutsemise põhimõtte ja eesmärgina ausa, väärika ja inimväärtusi austava inimese kasvatamise. Draamaõpetajate poolt selgitati, et inimeseks kasvamine ja olemine, austus teise inimese vastu ning ka enda vastu, lisaks draamaõpetuses nõutud diskreetsus ja usaldusväärus on ülimalt olulised eesmärgid. Seejuures rõhutati, et usalduse tunnetus peab olema õpilasel südames, et üldse tahta ennast avada.

Intervjueeritud draamaõpetajad ütlesid end kujundavat isiksuse omadusi läbi draamameetodite.

/---/et oleksime inimlikud, inimlikkus on väga tähtis, inimlikkus on ok minu jaoks – kolm asja – suhted, tunded ja väärtused Oled sa ühesilmaline või hambutu, me aktsepteerime teineteist inimlikkuse poole peal (Salu).

Kõik intervjueeritud draamaõpetajad kasutasid väga suure tähendusega mõisteid nagu „inimeseks kasvatamine“ ja „inimene olemine“ ja nimetati sõnu - “parem inimene” (Via), “kasvatama inimest” (Miis), “inimeseks olemine” (Maki), “normaalne inimene” (Nerja), “kultuurne inimene” (Illu) - rõhutati ka, et eesmärk on kaasa aidata inimlikuma ühiskonna tekkimisele, et oleks paremad inimesed paremas ühiskonnas. Intervjueeritud draamaõpetajate arvamustest ei selgunud nägemust, kuidas täpselt peaks käima see “inimeseks kasvatamine”, kuid eesmärk ongi suurem tegutsemise põhimõte. Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et inimene katsetab pidevalt õige ja vale piiri, seda eriti nooruses, kui inimese väärtused on välja kujunemas ning oma arengus ta pidevalt proovib, kogeb ja katsetab.

Silmaringi suurendada ja inimest paremaks igakülgseks muuta, kui seda eesmärki mul poleks, ma ei tea, kas ma seda üldse teekingi, minu eesmärk on pakkuda pidet (Miis). Et arendada noortes seda inimeseks olemise oskust, inimeseks olemise kool (Via).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et eesmärk on olla aus. Rõhutati, et aus tuleb olla nii enda vastu ja samuti oma draamagrupi õpilaste vastu. Draamaõpetajad põhjendasid, et draamaõpetaja ausus on eeskujuks õpilastele ning õpilased peavad lugu aususest ja tekib vastastikune austus. Seepärast vastanud draamaõpetajate intervjuudes segunes ausus austusega. Suurema eesmärgina rõhutati õpilastes arendada austust inimese ja inimeseks olemise ning teise inimese tunnete ja elu vastu.

Olla aus, ma arvan, et see on esimene asi, sa pead olema aus, kui sa oled aus enda vastu, siis ka teiste vastu, siis on kõik mis sa teed, on aus ja see tuleb loomulikult välja /---/ma

olen neile öelnud, me ei pea üksteisele meeldima, aga me peame respektierima üksteist (Maki).

Intervjueeritud draamaõpetajad rõhutasid eesmärki, et oluline on diskreetsuse ja usaldusväarsuse põhimõttest kinni pidada. Neid esitati uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt kohustusliku ja vajaliku tegutsemise põhimõtetenä, mida ei tohi rikkuda. Intervjueeritud draamaõpetajad rõhutasid, et draamaõpetaja peab endale teadvustama, et draamaõpetuses on võimalik õpilase sügav eneseavamine. Draamaõpetajad nimetasid eetilisi küsimusi ja olukordi, mida pead diskreetselt lahendama. Vastanud draamaõpetajad rõhutasid, et oluline on konfidentsiaalsus ja usaldusväarsus ning turvalise õppekeskkonna loomine ja positiivne grupikliima. Intervjueeritud draamaõpetajate tõid välja eesmärgi, et oluline on läbi viia draamatund, kust iga õpilane lahkub hea enesetundega. Seepärast tehakse draamaleppeid ehk siis koos lepitakse draamatunni alguses kokku põhimõtetes, millest kõik kinni peavad ja nimetati, et üks neist on kindlasti draamatunnis toimunu kohta diskreetne lähenemine. Rõhutati, et draamatunnis toimunust ei räägita väljaspool draamagruppi.

Draama on nii efektiivne tööriist, siis väga kergelt saad manipuleerida, draamaõpetaja peab aru saama, et tema käes on palju, et ta saab tugevalt mõjutada, siin on alati küsimus, et palju ma tohin ja millega (Arvo Sunnik).

See, mis on draamaringis, siis see jääb draamaringi, delikaatsuse probleem /---/oluline on diskreetsus, see reegel on tähtis osa – et seda peab rõhutama, et me ei räägi teiste asju, isiklikku elu laiali mujale /---/ harjutustest võib rääkida aga mitte teiste isiklike asju (Miis).

Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja, et kõik erinevused on teretulnud ning igal ühel on õigus olla tema ise, teiste inimeste erinevuste tunnistamine on oluline, sest rõhutati küll iseolemist, kuid täpsustusega, et teistele haiget ei tohi teha. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid eesmärgiks õpilaste tolerantsuse ja empaatiavõime arendamist. Draamaõpetajad tõid välja, et tihti on väljakutse konsensuse leidmine grupis tolerantsuse põhimõttest lähtudes. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid draamaõppe eesmärgiks vähendada tõrjumist, kiusamist ning läbi draamaõppe teha õpilased koolis õnnelikumaks. Tegutseti eesmärgiga, et -

Ja ei tee teistele haiget, et „hundid on söönud ja lambad on söönud ja terved ja hundid on ka terved“ (Hundva).

Uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt täheldati, et õpilastel on raskusi oma emotsioonide ära tundmise, nimetamise ja väljendamisega. Seepärast tõid intervjueeritud draamaõpetajad välja eesmärgi, et draamatunnis tuleb eelkõige lasta õpilastel tundeid välja elada, et maandada

tundepingeid ja lahendada tundeprobleeme. Lähtudes tundekasvatuse eesmärgist töid intervjueritud draamaõpetajad välja, et valivad tihti sobivaid draamameetodeid käsitlemaks negatiivseid tundeid. Draamaõpetajate poolt väljendati arusaamist, et oma tundeid määratleda oskav õpilane on teel enesearengus.

Kõik halvas mõttes draama käib internetis edasi/---/ pinged minu meelest on veel rängemad kui meil, meie sulgesime ukse, täna on hullemaid pinged (Via).
Kaotamise õppimine, kui kaotasime siis nagu impros, kui tuleb viga siis hüüame juhhei (Via).
Tegelikult ta ei saa endale lubada nõ läbi kukkumist, eriti teiste ees (Mafa).

Kokkuvõtteks on intervjueritud draamaõpetajate jaoks draamaõpetuses oluline inimlikkus, sest draamaõpetajate eesmärk on arendada paremat inimest. Inimest, kes oleks enda ja teiste vastu aus, kel oleks austus nii oma, kui teiste tunnete ja inimese vastu üldse. Oluliseks on väärikus nii inimese olemises kui käitumises. Austuse ja väärikusega siduv on konfidentsiaalne suhtumine õpilase probleemidesse ja muredesse. Intervjueritud draamaõpetajad ütlesid, et puutuvad draamatunnis tihti kokku õpilaste isiklike probleemidega, kus on vajalik nõustamine ja oskus suunata õpilane probleemile lahendusi otsima. Kõige enam on vaja lihtsalt ära kuulata. Intervjueritud draamaõpetajate eesmärk on luua draamatunnis usaldusväärne õhkkond ja tekitada kõigis turvaline tunne, et õpilased julgeksid ennast avada.

Draamaõpetaja oskused ja omadused draamaõpetajate arusaamades

Järgnevas peatükis kirjeldatakse intervjueritud draamaõpetaja tegevusi, oskusi, teadmisi ja isikuomadusi, mida uurimuses osalenud draamaõpetajad välja töid (kategoriate kujunemise joonis lisa 3).

Draamaõpetaja tegevused

Intervjueritud draamaõpetajad kirjeldasid draamaõpetuses kolme suuremat tegevust, millega iga draamatund kokku puututakse. Draamaõpetajad kasutasid sõna kasvatama. Kasvatamise puhul selgus kaks erinevat lähenemist mõistele. Mitmed intervjueritud draamaõpetajad mõistsid kasvatamise all ühelt poolt väga laiahaardelist tegevust, mis grupeerus eesmärgi alla, nagu hea ja inimliku inimese kasvatamine. Kuid praktilise tegevusena kirjeldasid uurimuses osalenud draamaõpetajad aga kasvatamist kui konkreetsete käitumisjuhiste andmist ja märgiti, et kasvatamine on tegevus, mis on suunatud pigem väiksematele lastele. Draamaõpetajad töid kasvatamise meetoditena välja näiteks moraaloenguid, vestlusi.

Üks tegevustest on siis kasvatustöö /---/kuidas kujundada inimest /---/et aitan kasvatada või osalen õigemini kasvatusprotsessis (Raju).

Intervjueeritud draamaõpetajad rohkem nimetasid ja kasutasid terminit *juhendamine*.

Selgitati, et juhendamine on konkreetsete soovitude ja juhiste andmine ja nende järgimine on õpilase vabatahtlik valik. Intervjueeritud draamaõpetajate arvamuse järgi on juhendamine nii õpetamine kui suunamine. Draamaõpetajad tõid välja, et juhendatakse näiteringe, draamaringe, laval olemist ja näitlemist, juhendatakse lavastamist ning, et juhendada saab vanemaid õpilasi.

Õpilased kõnetundides, sest ei ole olemas praegu on olemas PRAEGU, ei ole olemas....ma ikkagi teadlikult juhatan neid sellele teele ja kuidas nad saavad seda vältida (Maki).

Intervjueeritud draamaõpetajad mõistsid nõustamist, kui probleemide korral ära kuulamist.

Kuna draamaõpetuses kerkib esile ja väljendub tihti ka isiklike probleeme ning õpilased tunnevad vajadust, tänu turvalisele ja toetavale õhkkonnale oma muresid jagada, siis tegelesid intervjueeritud draamaõpetajad draamatunnis ka nõustamisega.

/---/kui nõu vajavad, siis see et sa leiad nende vestluste jaoks aega, et ta saaks ennast tühjaks rääkida, et see on tegelikult inimeseõpetus, kuidas kujuneda inimest (Raju).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja üheks peamiseks järjepidevaks tegevuseks enese arendamise. Uurimuses osalenud draamaõpetajad selgitasid, et praegune Eesti draamaõpetajate tase ja kvalifikatsioon sõltub koolitustest. Intervjueeritud draamaõpetajad ise teadvustasid ja pidasid täiendkoolitusi ülioluliseks enesearengu teel. Draamaõpetajad on käinud väga erinevatel koolitustel, kuna draamaõpetuse alla paigutati uurimuses osalenud draamaõpetajate arvates nii igasugune praktiline teater (foorum-, lugu-, protsessteater), improvisatsioon, kui ka loovkirjutamisest kuni teksti dramatiseerimise ning lavastamiseni. Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et teatud hetkel ammenduvad Eestis pakutavad koolitused, kursused ja edasi arenemiseks on vajalik kaugemale vaadata.

/---/draamameetoditest - see on tulnud hiljem erisuguste kursuste näol, Tartu Lille majas, draama treeninglaagrid on andnud õpetust ja kuna olen lastelaagri tunnistust teinud – sealsed koolitused ka on pannud mõtlema ja aru saama, mis asi on draamameetod (Maki).

Olen palju käinud Erasmuse draamakoolitustel Euroopas, ja ka need on teatud tasemeni ... need hakkavad sarnaseks, ühesuguseks muutuma ühel hetkel, jah Eestis ka polnud kuskile minna (Siina).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõstsid esile eeskujult õppimist, rõhutati autoriteetide olulisust. Väga palju töid uurimuses osalenud draamaõpetajad esile just teatrivaldkonnast koolitajaid, kelle õpetust eriliselt mõjukaks peeti. Kuid rõhutati mitmete draamaõpetajate poolt, et vahest on õpetuse sisust veelgi olulisem koolitaja eeskuju ehk siis tema olemine, karismaatilisus, suhtumine, kuidas koolitaja tundi läbi viib, milline ta on õpetaja rollis. Teisena tõid draamaõpetajad välja, et eeskujuks ja õppimisvõimaluseks on ka teised draamaõpetajad. Koos nendega suvekoolides, treeninglaagrites ja vaatlustundides osalemist peeti oluliseks õppimisviisiks ja kogemuste vahetamise võimaluseks.

Me tuleme kokku ja teeme mingeid teatrirahjutusi. See annab selle, et sa õpid nendelt inimestelt, sa õpid palju rohkem, mitte seda aine sisu, vaid seda õpetajat, seda - mis isiksus on õpetaja (Hundva).

Kui me peame silmas draamavaldkonda, siis tegelikult reaalsed kokkupuuted teiste draamaõpetajatega (Arvo Sunnik).

Draamaõpetaja arengu üheks eelduseks ja sügavamaks tõukeks pidasid intervjueeritud draamaõpetajad õppimist läbi vaatluse. Kõige rohkem nägid draamaõpetajad vaatluse meetodit kasulikuna kunstilise- ja esteetilise lähenemise jaoks. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid oluliseks enda analüüsivõimet, mis on eelduseks vaatluse meetodil õppimiseks.

/---/vaadanud olen ka lasteaias etendusi, sügav mulje /---/ olen näinud, mis tehakse Tartus ja Tampere ...koolis, need avaldavad mulle ka sügavat muljet (Illu).

/---/juhendamise käigus õppinud, selle kaudu õppinud, et vaadanud teatrit, selle kaudu õppinud, et rääkinud inimestega (Hundva).

Draamaõpetajad tõid välja, et enesearengu jaoks on olulised saadud kogemused.

Kogemusõppena märgiti intervjueeritud draamaõpetajate poolt koolituste käigus omandatud teadmisi, mis seejärel praktikasse rakendatakse ning on seeläbi saanud kogemusteks.

Intervjueeritud draamaõpetajad hindasid kõige enam koolitusi, kust saadakse praktilisi teadmisi, mida rakendada õpilastega draamatundides. Igapäevase enesearenguna tõid intervjueeritud draamaõpetajad välja võimaluse õppida noortelt enestelt, sest iga draamatund on kogemusõppe ja arendab ka draamaõpetajat.

Ma tunnen, et nendest minu teadmistest, mis on kogunenud, ma olen saanud midagi edasi anda, ja neid on ikka tohutult palju ju ja on inimesele kasu olnud sellest (Via).

Kõige rohkem on õpetanud õpilased ise ja ma loen hästi palju, ja et me koos katsetame, mina pole selline õpetaja, kes ütleb, et nii peab (Raju).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja olulisena eneseteostuse. Otsene eneseteostus ehk siis enda võimete ja oskuste realiseerimine ning rahulolu saavutusest sõltus enamasti kordaläinud tunnist, kui suudeti õpilastega viia läbi haaravaid ja hea emotsiooniga

draamatunde. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tundsid suuremat rahulolu ja eneseteostust õpilase edukast tulevikust ja tagasisidest.

Ma loodan, et nad lõpetavad kooli ja siis ka mäletavad ja kasutavad ning mõtlevad nende asjade peale, ma loodan, et on... (Raju).

/---/aga see teeb lihtsalt lastele rõõmu, me ei pea neid kõikaeg arendama, see .... kurbi nägusid on liiga palju - ma ei oska endale suuremat missiooni välja mõelda (Mafa).

Mitmed intervjueritud draamaõpetajad mainisid, et kui nad algul tegutsesid rohkem enda ideede realiseerimise nimel ja soovisid oma lavastaja oskusi ning võimeid proovile panna, siis järjest enam rõhutati tahtmist ennast teostada läbi noorte arendamise.

/---/maailma parandamine – kuidas öelda, teatud tervemõistuslikkus, või nagu mina eestlasena armastan öelda - talupoja mõistus ja side maa ja loodusega ja teisest küljest selle kultuurinimese kasvatamine, seal vahel see Mina seda vahendamas, et side maailmaga oleks olemas, kontakt iseendaga ja seeläbi kontakt maailmaga ja tahtmine maailmas oma tegu/tegusid teha, jälg jätta (Illu).

Kokkuvõtvalt on tegevused, mida draamaõpetajad välja tõid - kasvatamine, juhendamine, nõustamine ning tähtsal kohal on järjepidevate tegevustena intervjueritud draamaõpetajate jaoks enesearendamine ja eneseteostus. Kasvatamise ja juhendamise erinevus on draamaõpetajatele vanuseline - nooremaid rohkem kasvatatakse ja vanemaid õpilasi juhendatakse. Uurimuses osalenud draamaõpetajad peavad oluliseks enesearendamist, kuna draamas on õpetaja kui osaleja, seepärast siis on draamaõpetajatele vajalik järjepidev enesearendamine läbi koolituste, vaatluse ja kogemusõppe.

Draamaõpetaja teadmised

Intervjueritud draamaõpetajate poolt esitati kõige olulisema draamaõpetaja teadmisenähtuse *mis on ja mis ei ole* draamaõpetus. Draamaõpetajad tõid välja, et iga draamaõpetaja peab selle endale selgeks tegema, läbi mõtestama ning aru saama draamaõpetuse olemuse ja erinevuse teatriõpetusest. Lisaks rõhutati, et on oluline antud erinevust selgitada draamaõpetajate täiendkoolitustel, teistele aineõpetajatele ja kooli juhtkonnale.

Koolides tehakse küll teatrit aga see pole sama mis draama, kooliteater ei ole draama, pole sama, mis draama, siin tuleb selgeks rääkida...see üks või teine (Salu).

/---/et draamaõpetus oma olemuselt on paljude hallide aladega ja kattuvustega teistest distsipliinidest, siis kuidas draamaõpetus ei ole näitering või teatriõpetus; draamaõpetus pole näitlemine (Arvo Sunnik).

Intervjueritud draamaõpetajad tõid olulisena välja, et draamaõpetaja teadmiste pagasisse kuuluvad hääleseade teadmised. Uurimuses osalenud draamaõpetajad eeldasid, et

draamaõpetaja teab, kuidas töötada ja arendada inimese häält ning milliseid harjutusi valida keha arendamiseks. Intervjueeritud draamaõpetajad toonitasid olulisena teadmist, et inimene on tervik ning tema arendamine käib läbi nii füüsilise kui vaimse. Rõhutati, et keha seisund mõjutab vaimset ja vastupidi ning inimene peaks tasakaalus olema, siis ta on õnnelik.

/---/et keha seest tuleb see häälepaal ja kõik see tuleb sinu kehast, et väljas poolt, psüühika kajastub sinu kehas ja kuidas see mõjutab su psüühikat, on kõik psühhofüüsiline ring ja, õpib enda tiimi tundma, läbi selle õpib märkama milline tema on, millised teised on ja analüüsima teisi ja olukordi (Via).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetajad teavad ja õpetavad teadmisi teatrivaldkonnast (avalik esinemine ja selle põhitõed; näitlemiskunsti ja lavastamise põhitõed) ning tunnevad ja kasutavad draamaõppes teatriõpetuse termineid.

Erinevate teatrivahendite õpetamine, mida draamaõpetus pakub, alates hingamisharjutustest, lõpetades erinevatest tehnikatest, lõpetades kostüümiloomega, tehniline vahendite pool, kuidas midagi teha, on ka vahend (Miis).

Uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt selgitati, et draamaõpetaja jaoks on oluline oma draamaõppe valdkonnas teadmiste järjepidev omandamine. Rõhutati, et draamaõpetaja peab kursis olema eluliste teemade ja ühiskonna muutuste ning arengutega ja päevakajalise uudisvooga. Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetajal peab olema laia silmaring ja hindama erialast kirjandust.

Ma olen tippsüsteemne selle koha pealt, mul on huvi mõista, mis see on üldse, mis tuuled Lääne-Euroopa poolt tulevad, minu haridus on režii keskne, ma otsin võimalusi, et end arendada. Teater on idapoolt, aga nii palju põnevat juhtus peale II Maailmasõda teatriteemal Euroopas, see huvitab /----/oluline on draamaõppe raamatutega ja harjutusvaradega tutvumine (Arvo Sunnik).

Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid oluliseks draamaõpetaja jaoks teadmisi grupidünaamikast, grupi juhtimisest ja grupimeetoditest, et rakendada neid teadmisi praktilisteks eesmärgistatud tegevusteks. Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetajad tegelevad iga draamatund draamagrupi kujunemise, arengu ja muutustega dünaamikas. Draamaõpetajad selgitasid, et grupikiima mõjutab otseselt draamaõpetuses tekkivat õhkkonda, seepärast on oluline draamaõpetajal tunda teoreetiliselt grupi arengufaase.

/---/kõik see, mis me teeme draamas, on grupitöö (Salu).

Lisaks arvasid uurimuses osalenud draamaõpetajad, et draamaõpetajana peavad nad ka teadma ja õpetama muuseas psühholoogiast ja inimeseõpetusest, ajaloost ning kirjandusest teadmisi. Rõhutati, et draamaõpetaja peab eelkõige teadma ja tundma lapse

arengupsühholoogiat, sest hästi oluline on, millises vanuses milliseid tegevusi teha ning kuidas draamatund üles ehitada vastavalt laste vanusele ja arenguastmele ning võimekusele.

/---/rollid põhinesid temperamentidel ja tegime klassis koos - introvertsus ja ekstraversus, tegime testi, arutasime nende tulemuste üle, ja teiste teemade üle...näiteks internetitekstide pädevuse üle (Illu).

/---/oluline on teada, mida siis millises vanuses lastele.... mida nendega teha või mida neile õpetada (Salu).

Kokkuvõtvalt töid intervjueeritud draamaõpetajad välja just draamaõpetajate jaoks olulised teadmised. Draamaõpetaja peab enesele selgeks tegema ja läbi mõtestama “mis on” ja “mis ei ole” draamaõpetus. Draamaõpetajate jaoks on oluline teadmine, et draamaõpetus pole teatriõpetus. Intervjueeritud draamaõpetajad rõhutasid, et inimese hääl, häälepaelad ja keha on üks tervik. Seepärast on tähtis, et draamaõpetajal oleks teadmised hääleseadest, hääletreenimisest. Hääl vormib sõnu ja sõnad moodustavad kõne, olulised on kõneõpetuse alased teadmised. Veel uurimuses osalenud draamaõpetajad lisasid, et hea draamaõpetaja teab näitlemise, lavastamise ja üldse avaliku esinemise põhitõdesid. Hea draamaõpetaja teadmiste hulka kuuluvad teatriõpetuse teadmised. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid oluliseks teadmisi psühholoogia vallast. Olulise aspektina nimetasid draamaõpetajad teadmisi lapse arengu faasidest. Toodi välja tähtsana, et draamaõpetaja peab oskama erinevas vanuseastmes õpilastele valida eakohased meetodid ja selleks teadma baasteadmisi arenguetappidest.

Draamaõpetaja isikuomadused

Intervjueeritud draamaõpetajad töid välja, et kui koolitaja puhul on oluline tema eeskuju, mille all mõeldi just isiksust koos kõigi tema omadustega, siis samamoodi peavad draamaõpetajad ise oluliseks enda eeskuju ja enda isikuomadusi, mis draamatundi mõjutavad ning iga draamatunni teevad just selle õpetaja näoliseks, kes tunni läbi viib.

Intervjueeritud draamaõpetajad kirjeldasid draamaõpetajat kui lõbusat, energilist, innustavat, positiivset ja rõõmsat juhendajat. Uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt rõhutati, et just inimesena peaks olema draamaõpetaja positiivne ja rõõmsalt energiline, mis tõmbab kaasa ning innustab õpilasi positiivselt mõtlema ning maailma nägema. Intervjueeritud draamaõpetajad arvasid, et nad on draamatunnis eeskujuks - seepärast nad teevadki kaasa, on õpilastega samal tasandil, hoiavad emotsiooni positiivsena, innustavad oma olemisega ehk siis ongi eeskujuks.

/---/kõigepealt peab olema rõõmus, seda tundi ei saa anda, kui endal pole tuju, kui ise pole rõõmus, suutlikus häälestuda rõõmule, see emotsionaalne seisund on niivõrd tähtis,

ma võin tavalise eesti keele tunni ära anda aga näiteringi ja draamatundi, ilma heas seisus olemata pole võimalik anda, enda häälestus on väga tähtis asi (Mafa).
/---/et võttis draama valikainena, et valis ainult sellepärast, et mina seda andsin, ju on isiksusega seotud, jaatav suhtumine, positiivne suhtumine, ma ei näita koolis välja, et mul on halb olla, eriti õpilastele (Raju).

Intervjueeritud draamaõpetajate poolt nimetati, et loovus on draamaõpetajale omane, seda rõhutati ja peeti tähtsaks isikuomaduseks, ilma milleta ei saa olla hea draamaõpetaja.

Uurimuses osalenud draamaõpetajad pöörasid tähelepanu laste ja noorte loovuse märkamisele ning rakendamisele lõpuks ka kunstilise väljundi juures. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid oluliseks loovuse tunnuseks ka seda, kui osatakse õpilaste loovust ära tunda, märgata.

/--/no selles mõttes, et ongi, pakkuda mingeid täiesti veidraid asju, suunata neid kastist välja mõtlema, annan selliseid ülesandeid, mis paneb neid tohutult üllatuma... lasen veidraid asju teha, mida nooremad nad on, seda lihtsam see on... see on nagu nii lihtne ja tore ja naudin seda, anna ootamatuid ülesandeid; ma nii naudin seda algklassides (Hundva).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetajad on vaatlevad, analüüsivad ja intuiitvused ning draamaõpetajad pidasid oluliseks draamaõpetaja omaduseks kohanemisvõimet. Ehk siis vastavalt vaatluse ja intuiitvusele tulemusele, kohandatakse ennast grupi meeleolu ja vajaduste järgi, püütakse leida parimad lahendused ja meetodid, et grupidünaamikat positiivsest võtmes suunata ja kasutada. Vastanud draamaõpetajad nimetasid, et selleks peab draamaõpetaja olema empaatiline ja vastutulelik laste tekitatud õhkkonnale ja ideedele.

Alguses ajas mind väga segadusse see /---/ kui keegi tuleb juurde või läheb ära, siis on uus grupp tegelikult, siis ma muutun, siis on vaja kohaneda olukorras (Miis).
Ma olen siis selgrootu, vaatamata oma kavale, ma lasen end õpilastest mõjutada, selles mõttes, kui see mind inspireerib, ja aitab teemale kaasa, siis me teeme seda (Maki).

Kokkuvõtvalt kirjeldasid intervjueeritud draamaõpetajad oma isikuomadusi kui energiline, lõbus, innustav, positiivse suhtumisega, kohaneja ja eelkõige loov. Draamaõpetajat iseloomustati veel kui eeskujulikku, mõeldes sellega, et draamaõpetaja on draamatunnis eeskujuks eelkõige inimesena.

Draamaõpetaja oskused

Järgnev peatükk kirjeldab draamaõpetajate oskusi, mida intervjueeritud draamaõpetajad nimetasid endale vajalikeks.

Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja tagasiside andmise oskuse.

Draamaõpetajate poolt nimetati olulisena oskust anda konstruktiivset kriitikat nii, et kriitika saaja oleks motiveeritud jätkama tegevust. Intervjueeritud draamaõpetajad tõdesid, et tagasisidestamine on keeruline nii draamaõpetajatele endale, kui ka keeruline on selle oskuse õpetamine lastele. Draamaõpetajad olid seisukohal, et nii tagasiside andmise oskus, kui ka tagasiside saamise ehk talumise oskus, ei ole iseenesest mõistetavad aga on arendatavad. Mitmedki intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et pigem ei lasegi õpilastel anda negatiivset tagasisidet ehk siis teha kriitikat, vaid suunavad noori hästi positiivset tagasisidet kaasõpilastele edastama ja annavad samas ise kriitilisema vaatenurga tehtule.

Peale iga esitlust annavad tagasisidet ja õpilased ainult seda, mis sulle meeldis, mis oli positiivset, ja teistel on positiivne tunne, et oh vaata sellised asjad meeldisid meie etenduses; mina ise, kuna ma lihtsalt täiskasvanuna suudan sõnastada ka nagu kriitikat, mida võiks muuta, mis paremini, mis soovitusel, ja ütlen, mis meeldis ka, aga samas ka soovitusi, et proovige järgmine kord. ..../---/ ise nad võivad minna kriitika andmisega inetuks (Hundva).

Intervjueeritud draamaõpetajad nimetasid oluliseks oskuseks enesekehtestamisoskuse, mida on draamatunnis vaja. Draamaõpetuse tunnis pidasid intervjueeritud draamaõpetajad oluliseks reegleid, millest kõik kinni peavad. Rõhutati, et see kehtib nii draamalepete, kui tavaliste viisakusreeglite kohta. Draamaõpetajad tõid välja korralduste kuulamise ja täitmise oskuse, sest tunni edukus grupiga sõltub õpilaste keskendumisvõimest. Intervjueeritud draamaõpetajad selgitasid, et saavad lasta draamatunnis tekkida näilisel korratusel, kui on suudetud juba ennast kehtestada ning draamagrupp teab ja peab kinni ühiselt kokku lepitud mängureeglitest.

Ma olen piisavalt nõudlik, distsipliini nõuan, teatud asjade ära õppimist, harjutuste ilma naljatamiseta kaasa tegemist, osade ära õppimist ja eelkõige ma hindan tõsiselt töösse suhtumist (Illu).

/---/nagu ma olen ka konkreetne, me alati lepime kokku alati lepime kokku reeglid, ükskõik kui väiksed nad on, mis tunnis on ja neist tuleb kinni pidada, minu jaoks on oluline distsipliin, isegi draamatunnis, sest ütleme, et kui sa kirjutad oma tööd, sest Dorothy Headcok on ka nagu rääkinud sellest, et mõni inimene - astud klassiruumi sisse ja ta vaatab, et siin on kaos aga tegelikult see on distsiplineeritud kaos ..... see on hästi oluline (Siina).

Intervjueeritud draamaõpetajad nimetasid oluliseks oskuseks eesmärkide seadmise. Rõhutati, et oluliseks oskuseks on eesmärgi püstitamine ja oma draamatöö organiseerimine eesmärgi

nimel. Intervjueeritud draamaõpetajad pidasid silmas nii draamaõppe eesmärkidel põhinevaid eesmärke, kui ka iga tunni eesmärki omaette. Draamaõpetajad nimetasid oskuseks neid eesmärke ka õpilastele selgitada, et miks mõnda harjutust, mängu ja tegevust üldse tehakse. Draamaõpetajate poolt selgitati, et eesmärkide püstitamine ja selgitamine põhjendab mängu ning õpilased mõistavad, et läbi mängu õpitakse.

Kui keegi on saanud aru, isegi eriti nooremate puhul, et oh polegi nii sama mäng, vaid on eesmärk mingisugune ja talle jõuab kohale midagi, ah et seda tahtsite öelda, ah nii ongi, talle jõuab kohale, n-ö ahaa efekt (Miis).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja grupitöö juhtimise oskused, mis on draamaõpetajale vajalikud draamatööks. Grupitöö juhtimise oskuseks pidasid intervjueeritud draamaõpetajad eelkõige koostööoskuste arendamist. Koostööoskuste arendamiseks nimetasid draamaõpetajad heaks võimaluseks erinevaid rühmaharjutusi. Siinkohal tõid uurimuses osalenud draamaõpetajad veel kord välja, et grupitöö kohta olevaid teadmisi (grupi arenguetapid, millised on grupitööks vajalikud oskused, mida arendada, milliseid meetodeid valida ja teha grupitööna) peab oskama draamaõpetaja kasutada.

Grupi loomine, grupi tunnetus, et see grupp hakkaks omavahel nagu toimima (Hundva). Ikkagi, draama on hästi palju vastastikune koostöö (Maki).

Intervjueeritud draamaõpetajate poolt nimetati vajaliku oskusena draamaõpetajal peegeldamisoskust, et näidata võimalikult realselt tundeid, elulisi situatsioone ja lasta seeläbi mõtestada õpilastel probleemi olemust ning analüüsida ja leida lahendusi. Draamatunnis kasutasid uurimuses osalenud draamaõpetajad peegeldamist näiteks koos tagasisidestamise või tunnete peegeldamiseks.

Reaalsete situatsioonide ja probleemide isegi läbi mängimise või läbi peegeldamise läbi erinevate draamameetodite; läbi reaalse mängu või siis tagasisidestamine ja peegeldamise läbi (Miis).

Väga eriline oskus, mille intervjueeritud draamaõpetajad välja tõid, millega nad tegelevad draamatunnis igapäevaselt, on energia kasutamine. Palju iseloomustati draamatundi kui energiat tõstvat, andvat ja tekitavat tundi, kust saadakse suur positiivne laeng. Energiasaavad nii õpetaja kui õpilased. Draamaõpetajad tõid välja, et draamatund on omapärane, eriline - energiline, positiivne, rõõmus - mis eeldab draamaõpetajatelt, et nad on võimelised ja oskavad energiat tekitada ja kasutada, energia loob rõõmu ja positiivsust tunnis. Uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt rõhutati, et isegi kui vaatluse all on kurvemad või negatiivsed teemad, ikkagi peaks draamatunnist jääma lõpuks positiivne tunne.

Energia jagamine, energia kasutamine (Via).

See on seotud tolle energiavahetusega, mis tunnis toimub /---/ igakordne enda ja teiste käivitamine, see energiavahetusprotsess, et oleks energia intensiivsem/---/ võimeline käivitama ja käivituma, heas energias (Arvo Sunnik).

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et peavad oluliseks draama puhul nii draamaõpetaja energilisust (nagu juba isikuomaduste all nimetati), kuid tähtis on ka draamaõpetaja oskus kasutada ka grupienergiat. Koostegemise, koosloomise ja -olemisest draamagrupis sünnib grupienergia, mida hea draamaõpetaja oskab suunata.

Draamatunni ülesehitus ja õhkkond draamaõpetajate arusaamades

Järgnevas peatükis kirjeldatakse intervjueeritud draamaõpetajate poolt välja toodud ja rõhutatud olulisi aspekte, mis kirjeldavad draamatundi. Draamatunni iseloomustamisel jaotusid andmed kahte: draamatunni ülesehitus ning kuidas on draamatunnis olla ehk draamatunni õhkkond (kategoriate kujunemine lisa 4).

Draamatunni ülesehitus

Intervjueeritud draamaõpetajad alustasid draamatundi soojendusega, see on ettevalmistus draamatunni põhiosale. Soojenduseks valiti teemakohane mäng või harjutus, mis enamasti on füüsiline. Soojenduse eesmärgiks on õpilaste pingete maandamine ja energia loomine, tekitamine. Uurimuses osalenud draamaõpetajad rõhutasid, et oluline on saada õpilaste tähelepanu ja fookus draamaõpetajale ning häälestuda draamatunniks. Enamus intervjueeritud draamaõpetajaid tõi välja, et soojendusfaasis on vajalik keha ja hääle soojendus ja selle käigus energia loomine. Näiteks lasid intervjueeritud draamaõpetajad õpilastel jagada oma nädala kõrghetke või tundeid ning suunasid õpilasi üksteisega kontakti saavutama.

Intervjueeritud draamaõpetajad jagunesid kaheks. Osad alustasid alati kindla tegevusega tundi ja teised otsisid pidevalt uusi meetodeid. Kuid kõik draamaõpetajad alustasid draamatundi ringis olemisega.

Soojendust teeme, mitte tavalist füüsilist nagu kehalises, teeme nii või naa, proovime teha, et töötame fantaasiaga (Veta).

Algab ringiga, me ütleme tere, ükskõik mis moel, kas mingisuguse tegevusega, see ringis oleks oleks olemas, üksteisele otsa vaatamine, häälestumine on hästi tähtis, saab lõdvestust teha või keha liigutamine, rahunemine, kohale tulek (Mafa).

Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja, et iga draamatund peab kandma mõnda olulist teemat, mida koos käsitletakse. Tunni teemade valikud aga sõltusid draamaõpetajate

eesmärkidest. Intervjueeritud draamaõpetajate jaoks on igapäevaseks lahendamiseks suured küsimused nagu “mis on armastus”, “mis on elu mõte”, kuid neid puudutati oluliste väiksemate teemade kaupa - nagu hoolivus, mõistmine, sildistamine, koostöö, tähelepanu, jne. Intervjueeritud draamaõpetajad valisid meetodeid lähtudes draamatunni valitud teemast ja samas tajudes draamagrupi vajadusi. Uurimuses draamaõpetajad nimetasid enim kasutatud draamatunni meetoditeks: rollimänge, etüüde, improvisatsiooniharjutusi, arutelud, foorumteatri meetodid, hääletreeningu harjutused, lugude jutustamine ja loomine, erinevad mängud, kontaktmängud, rühmatööd, kõneõpetus, lavavõitlus, tekstianalüüs, jäljendusmängud, pantomiimid, harjutused muusikaga.

Draamatundide kaudu nad õpivad, teistmoodi, teise koha pealt, ja kaks korda rohkem vahel ja hoopis teistmoodi kui reaalne tunnis näiteks (Raju). Lähtub tunni eesmärgist, ehk ealised ülesanded, nii soojenduses kui tunni põhiosast ja ka kokkuvõttes, lähtub ka teemast, sellest lähtuvalt valin ma harjutused, meetodid ja sellest lähtuvalt valitaks ja tehakse tegevusi ja antakse ülesandeid; selle dikteerib sisu, vorm vastab sellele sisule; see asi mis ma seal tunnis ajan (Arvo Sunnik).

Intervjueeritud draamaõpetajad lõpetasid draamatunni mõne vaiksema, keskendumist nõudva harjutusega. Draamaõpetajate poolt rõhutati, et kindlasti toimub draamatunni lõpus tagasisidestamine. Õpilasi suunati positiivset üles leidma ja tagasisidestama, üksteist kiitma. Samuti intervjueeritud draamaõpetajad suunasid õpilasi tagasiside raames eneseanalüüsile, et kuidas nad ise ennast draamatunnis tundsid, millega rahul olid ja millega mitte.

Alati tunni lõpus võtame ikka kokku, et mis me siis õppisime, teeme tagasisidet (Maki). Siis on lõputegevus, mingisugune mäng, tegevus, ja vahepeal on lõpus ka – kiida naabrit ring, kiidad seda kes on sinust paremal või vasakul, see on tore lõpetusülesanne, mida aeg ajal harrastan (Hundva).

Draamatunni ülesehitust võib intervjueeritud draamaõpetajate poolt kokkuvõtvalt kirjeldada nii, et sissejuhatuses ehk soojenduses tegeletakse keha ja häälega. Maandatakse pingeid ja negatiivseid tundeid, luuakse positiivset energiat, tuuakse end draamatundi siin ja praegu, keskendutakse draamagrupile. Intervjueeritud draamaõpetajate jaoks on oluline eesmärgistatud draamatund, seepärast valivad nad igale draamatunnile teema lähtuvalt eesmärgist. Valitud teemat silmas pidades, õpilaste vanusele ja grupidünaamikale mõeldes, valitakse meetodid. Draamatunni sisu ehk teema osas süvenetakse loovasse tegevusse. Draamatund võetakse lõpus alati kokku rahuliku harjutuse ja tagasisidestamisega, kus reflekteeritakse oma õppekogemust ja oma tundeid.

Draamatunni õhkkond

Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetuse tunni puhul on oluline õhkkond, tunni olustik. Õhkonnale mõjub füüsiline ruum, kus draamatundi läbi viiakse, kuid veelgi rohkem grupikliima ja draamaõpetaja oskus energiat luua ning draamatund hoogsalt käima tõmmata. Intervjueeritud draamaõpetajate poolt rõhutati, et draamatund peaks olema kerge, mänguline, seal peaks mugav olla olema ja oluline on luua turvaline õhkkond. Draamatunnis positiivse õhkkonna loomiseks intervjueeritud draamaõpetajad kasutasid lõõgastavaid ja pingeid maandavad harjutusi. Uurimuses osalenud draamaõpetajad selgitasid, et ainult positiivses ja usaldusväärses õhkkonnas saab õpilane olla tema ise ja tunda end vabalt ja loovana. Draamatunni lõppedes peaks olema kõigil hea tuju. Positiivset õhkkonda ehk energiat löid intervjueeritud draamaõpetajad ka ise kaasa lüttes, õppeprotsessis osaledes. Uurimuses osalenud draamaõpetajad ütlesid - “õpin nendega koos, olen nendega võrdne” (Raju), “et ei oleks eraldiseisev” (Hundva), “pigem nagu üks nende seest, kipun olema” (Nerja), “ma olen ühes grupis nendega” (Maki), “lastele väga meeldib, kui ma nendega ühel lainel” (Veta).

Sama tasandil kohalolu, olla üks mängija teiste hulgas (Arvo Sunnik).

Loome oma aja ja ruumi sel hetkel (Via).

Et tunni lõpuks on positiivne muutus, lapsed on energilised ja silmad säravad (Raju).

Hästi oluline oli intervjueeritud draamaõpetajatele, et draamatunnis oleks võrdsuse tunnetus, et kõik grupi liikmed tunneksid ennast võrdväärse liikmena draamagrupis. Iga grupi liige on oluline, tema vajadustega arvestatakse ning kõigile kehtivad samad reeglid. Draamaõpetajate poolt rõhutati, et iga grupi liige on tähtis, sest tema panus rühma on oluline ja vajalik. Samuti toonitasid intervjueeritud draamaõpetajad, kui oluline ja draamaõpetuse protsessi rikastav on iga indiviidi loovus ja ideed, mille ta välja käib ja panustab draamas.

Kui draamades teha olukordi erinevaid, siis ongi, et iga õpilase panus on siin oluline, selles grupis (Salu).

Uurimuses tõid välja intervjueeritud draamaõpetajad, et draamatundi on raskem läbi viia, kui draamagrupp pole oma liikmetelt kindel ehk siis tunnis kohal käimine on ebaregulaarne.

Uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt märgiti, et grupi koosseis mõjutab kohe grupikliimat ja sellega on mõjutatud ka tunni õhkkond. Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et draamatunnis peab igäüks 100% nii vaimselt, kui füüsiliselt kohal olema.

Draamaõpetajate jaoks see tähendas, et tuleb keskenduda praegu toimuvale tegevusele ning

kõigele, mis selle ümber koondub, sest mõnda tegevust peab ise kogema, realselt läbi elama, et aru saada.

Draamatunnis on väga oluline kohalolek, nii vaimselt kui füüsiliselt (Via). Kohalolu on number üks, draamaõpetus ilma kohaolekuta polegi nagu draamaõpetuse põhimõte, et kohalolu, ruumis, kasvõi vaatlejana, siis vaatluspäevik; huviringis on huvi olemas, aga aine puhul jah, kohalolu on oluline (Miis).

Kokkuvõtlikult kirjeldavad intervjueritud draamaõpetajad draamatunni puhul olulisena draamatunni positiivset õhkkonda ja võrdsuse printsiipi draamatunnis osalejate vahel. Koostegemise ja samal tasandil olemise põhimõte annab intervjueritud draamaõpetajatele võimaluse mõjutada iga õpilast panustama draamatundi.

Draamaõpetajate hinnang draamaõpetuse olukorrale Eestis

Intervjueritud draamaõpetajatelt küsiti nende hinnangut draamaõpetuse olukorrale Eesti koolis (kategooriate kujunemise skeem lisa 5). Intervjueritud draamaõpetajatest paljud pidasid draamaõpetuse kui õppeaine olukorda Eesti koolis ikka veel kehvaks. Draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetust pole valikainena ei põhikooli ega gümnaasiumi riiklikus õppekavas. Rõhutati, et draamaõpetuse kui õppeaine olemasolu Eesti koolides on ebakindel ja lisati, et draamaõpetuse olemasolu õppekavas sõltub kooli juhtkonna tahtest. Intervjueritud draamaõpetajad tõid välja, et kõige enam mõjutab kooli juhi arvamus koolis draamaõppe tulemuslikkust. Draamaõpetajad tõid välja, et koolis isegi võib olla nimeliselt draamaõpetus, kuid tegelikkuses on see näitering, millelt oodatakse etendusi, millega esindada kooli.

Ma näen, on koole, kus seda õpetatakse, et meil on aineõpetajaid, kes kasutavad neid draamavõtteid, ma ei ütle, et see olukord on rahuldav ja ka, et see on ka mitterahuldav, see on kuskil seal vahepeal (Maki).

Kui minu koolis direktor vahetub, võib olla draamaga lõpp... see on puhtalt juhtkonna vastutulek, see on kõige hullem asi praegu (Mafa).

Uurimuses osalenud draamaõpetajad töötasid enda sõnul progressiivses koolis, kus draamaõpetust hinnati ja toetati. Enamus intervjueritud draamaõpetajatest tunnistasid, et nad sooviksid ajaliselt pikemat tundi ja sobivamat ruumi draamatunniks. Draamaõpetajad väljendasid lootust, et uuenduslikus hakkab laiemalt jõudma meie formaalkooli.

Aga et positiivne on see, et draamaõpetuse sõna juba kõlab ja tekib, kaasaegse kooli muutumise juures (Arvo Sunnik).

Intervjueritud draamaõpetajad tõid välja, et paljud aineõpetajad ei saa aru draamaõpetusest kui õppeainest ja oodatakse näiteringilikku tulemust ning sama kitsas on ka arusaamine

koostöö võimalustest traditsiooniliste õppeainete ja draamaõpetuse vahel. Draamaõpetajad nimetasid, et tihti tuuakse aineõpetajate poolt välja põhjuseid nagu teadmatus ja oskamatus, suur koormus - nõuab liiga palju eeltööd, liiga keeruline ehk siis liiga tavapäratu, aineõppes liigne koormus järelvastajate näol, kodused tööd, ajaressurssi puudus. Draamaõpetajate poolt arvati, et aineõpetajad on liialt oma mugavustsoonis ja ei tulla kaasa uute ideedega.

Mina näen, et see on võimaluste raiskamine, sest keegi tuli hea ideega aga sa ei lingi seda ära, sest sa pole seda kunagi proovinud. Teised kolleegid ei hinda draamaõpet, et on nagu mingi pehme aine, ei ole võrdväärne teoreemide õpetamisega (Raju).

Intervjueeritud draamaõpetajad väljendasid tõsist muret kvalifikatsiooni ja õppimis- ning täiendkoolitussüsteemi puudumise kohta. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja, et Eestis ei ole võimalik draamaõpetajaks õppida ja kirjeldasid, et Eesti koolides tegutsevad draamaõpetajatena kas aineõpetajatest või huvijuhtidest draamaõpetajad, kes on end draamaõppe alal juurde täiendanud. Teisalt nimetati draamaõpetajatena näitlejaid-lavastajaid, kes jällegi pole võib olla saanud piisavalt pedagoogilist ettevalmistust. Intervjueeritud draamaõpetajad tõid välja, et kõige enam on pädevad hariduse poolest Viljandi Kultuuriakadeemia lõpetanud huvijuhid, kes said lisaerialana draamapedagoogikat, kuid antud lisaeriala õpetamine on tänaseks lõpetatud. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõdesid, et ainus erialane võimalus on mõnes välisriigis edasi õppida või end põhjalikumalt täiendada. Kõik intervjueeritud draamaõpetajad aga tunnistasid, et nad soovivad pidevalt end täiendada ja otsivad selleks võimalusi.

Et noh, see õpetajate koolitamine, õpetajate olemasolu ja kvalifikatsioon on ka nii ja naa/---/ teatriinimesi pedagoogika poolt järele aidata, entusiaste tuleks jälle eriala poole peal keha- ja hääletööd õigesti õpetada ja mitte liiga ei teeks, et ei kahjustaks, teeksid õigesti hääle poole pealt (Via).

Kokkuvõtvalt on intervjueeritud draamaõpetajate hinnang draamaõpetusele Eesti koolis kehva, mures ollakse nii juhtkonna kui teiste aineõpetajate arvamuse pärast. Uurimuses osalenud draamaõpetajad nimetasid Eesti koolis draamaõpetuse kehva leviku põhjuseks draamaõpetaja eriala õppimis- ja kvalifikatsioonisüsteemi puudumist ning Eesti koolides tegutsevate draamaõpetajate väga erinevat tausta.

Draamaõpetajate ettekujutus draamaõpetusest ainetunnina

Uurimuses osalenud draamaõpetajate arvamus draamaõpetuse ainetunnina kujunemine lisa 6) jaotus kas kohustusliku võrdväärse õppeaine või vabatahtliku valikaine vahel. Enamus intervjueeritud draamaõpetajatest arvas, et draamaõpetus peaks eelkõige

põhikoolis olema teatud klassides kohustusliku õppeainena ning gümnaasiumis vabatahtliku valikainena.

Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja, et kui draamaõpetus on võrdväärne distsipliin teiste ainetega, siis draamaõpetus arendab eelkõige õpilaste sotsiaalsust ja on kooli kogukonnatunde arendamisele suunatud autonoomne ainetund. Draamaõpetajad rõhutasid korduvalt, et draamaõpetus eraldiseisva õppeainena kooli tunniplaanis oleks parim aineülestee eesmärkide saavutamiseks, sest draamaõpetuse eesmärgid vastavad paljus väärtus- ja tunde kasvatusle.

Draamaõpetus omaette aine on kõige tõhusam aine õppekavva, praegu kehtivate õppekavade üldosa eesmärkide saavutamiseks, need õppekava eriosa postulaadid, mida kirjeldatakse ainete ülestena, ja vahelistena ja integratsioonina seotud, need võiksid olla läbi vaadatud draamaõpetuse töökava, ainekava loomisel (Arvo Sunnik).

Mõned intervjueritud draamaõpetajatest nägid draamaõpetust abistava meetodite tööriistakastina teiste õppeainete jaoks või siis lausa, et draamaõpetus on kui õppemeetod õpetamiseks teisi õppeaineid. Et draamaõpetus olekski koolis nii integreeritult, et kõiki õppeaineid antakse mänguliselt. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetajatena sooviksid nad teha koostööd koolis nii teiste aineõpetajatega, tugispetsialistidega (psühholoog, sotsiaalpedagoog, eripedagoog, logopeed) ja lisaks teatrivaldkonna spetsialistidega (lavastajad, näitlejad, teatripedagoogid).

Ma pigem arvan nii, et ideaalvariant võiks olla see, et me kõiki neid aineid õpetame draamameetodites, et õpilasel on põnev, ajalugu ja kirjandust saab kindlasti niimoodi õpetada, ka matemaatikat, reaalseid /---/see nõuab tohutut loovust õpetajalt (Maki).

Intervjueritud draamaõpetajad kinnitasid uurimuses, kui oluline on mõistmine, tunnus ja toetus kooli juhtkonna poolt lisaks koostööle aineõpetajatega. Koostöös juhtkonnaga on intervjueritud draamaõpetajate hinnangul võimalik luua draamaõpetuseks sobivad tingimused koolis. Uurimuses osalenud draamaõpetajad soovisid anda draamatunde kas 45 minutit kaks korda nädalas või siis enamuse draamaõpetajaid eelistas tunni pikkuseks 90 minutit järjest, ilma vahetunnita. Draamaõpetajad selgitasid, et draamaõpetuse tund nõuab rohkem aega. Intervjueritud draamaõpetajate kogemuse põhjal nähti draamatunni heaks pikkuseks üks kord nädalas 90 minutit, sest siis jõuab süveneda ja teemasid käsitleda. Intervjueritud draamaõpetajad tõid välja, et draamatunni sobiv pikkus sõltub ka grupi suurusest. Draamaõpetajate arvamus oli, et toimiv grupi suurus on 8 kuni 16/23 õpilase vahel. Intervjueritud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetus on ruuminõudlik õppeaine. Draamaõpetajad selgitasid, et draamatundi tuleb läbi viia suures, vaba ja puhta

põrandapinnaga ruumis, kus on võimalus rühmaga liikuda, pikutada, sirutada. Ideaalis on draamatunnis lava kasutamise võimalus koos valgus- ja helitehnikaga. Loova tegevuse ergutamiseks oleks draamaklassis erinevad vahendid, kasvõi nii öelda prügi riiulil.

Töö tegemise keskkond on primaarne, kui ma saan segamatult luua ruumi, kus on puhas põranda pind, muid häirivaid tegureid on vähe. Kus on helid, muusikat, pimenduse võimaluse kasutamine (Arvo Sunnik).

Kokkuvõtlikult kirjeldavad intervjueeritud draamaõpetajad ideaalset draamatundi piisavalt pikana, kus saab süvenenult tegutseda ja analüüsida tehtut. Uurimuses osalenud draamaõpetajate jaoks on oluline draamatunni toimumise koht ja tingimused ning juhtkonna toetus ning mõistmine.

Arutelu

Antud magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada, kuidas Eesti koolides praktiseerivad draamaõpetajad tajuvad draamaõpetuse eesmärke, kuidas nad kirjeldavad draamatundi ja iseend draamaõpetajana ning milliseid tingimusi ja võimalusi vajaks draamaõpetus arenguks Eesti koolis. Eesmärgile vastavalt selgusid uurimisküsimused - millised on olulised eesmärgid draamaõpetajate arvates draamaõpetuses, kuidas draamaõpetajad kirjeldavad draamaõpetajat ja draamatundi ning kuidas on ja peaks olema korraldatud draamaõpetus koolis?

Magistritöö esimese uurimisküsimuse uurimistulemustest selgub, et intervjueeritud draamaõpetajad peavad draamaõpetuse olulisemateks eesmärkideks sotsiaalsust, vabadust ja inimlikkust.

Uurimuses selgus, kõige suuremaks ja sisutihedamaks eesmärgiks peavad intervjueeritud draamaõpetajad sotsiaalsust, mille all mõistavad nad laias tähenduses sotsiaalsete oskuste õpetamist ja arendamist. See on kooskõlas varasemate uurimustega (Goodmann, 2017; Lehtonen et al., 2015; Toivanen, 2016), milles rõhutatakse draama kui tegevusliku ja kogemusliku õppe (Freeman et al., 2014; Gallagher et al., 2017) suurt mõju õpilase sotsiaalsete oskuste arengule.

Toivanen (2016) toob sotsiaalsetele oskustele lisaks veel eneseteadvuse, enesemääratluse ja erinevate rollide võtmise oskuse. Antud uurimistöö tulemustest ilmnes, et intervjueeritud draamaõpetajad nimetasid veel õpilase vaimse ja füüsilise terviklikkuse arendamise vajalikkust, mis ei saa kasvada ilma eneseteadvuse ja enesemääratluse arenguta. Sotsiaalsete oskuste all on nii varasemates uurimustes (Owens & Barber, 2014; Toivanen,

2016) kui antud uurimuses kõige enam kõneldud suhtlemisoskuste arendamisest, veel nimetatakse lihtsalt sotsiaalseks arenguks (Lee et al., 2015) ja sotsiaalseteks suheteks rühmas (Isyar & Akay, 2017).

Antud magistritöö uurimistulemustest selgus, et draamaõpetuse üks olulisi eesmärke intervjueeritud draamaõpetajate jaoks on õpetada õpilastele nii füüsilist kui suulist eneseväljenduse oskust. Uurimuses osalenud draamaõpetajad pühendavad palju õpilaste kõne ja kehakeele arendamiseks. Varasemad uurimused (Goodman, 2017; Toivanen, 2016) tõid välja, et draamaõpetus arendab loovuslikku eneseväljendust, paremat eneseväljendust nii õpilaste kui õpetajate arvates, lükkab õpilasi oma väljenduspiire avardama - arendades eneseväljendust (Nielsen, 2009). Antud uurimuses ja võrreldes käsitletud uurimustega kirjeldasid intervjueeritud draamaõpetajad rohkem füüsilise keha ja kehakeelega tehtavat tööd. Uurimuse tarbeks loetud artiklitest tundus, et kalduti rohkem sõnalise loovuslikku eneseväljenduse poole - kui draamaõpetuse tähtis eesmärk - mitte niivõrd ei räägitud kehakeelest. Põhjuseks võib olla intervjueeritud draamaõpetajate suur mõjutatus professionaalse teatri poolt. Eestis toimuvad täiendkoolitused draamaõpetajatele on tihti professionaalsetelt näitlejatelt, lavastajatelt, kes õpetavad klassikalise Stanislavski teatrikooli põhjal ehk siis on lõpetanud EMTA Lavakunstkooli või Viljandi Kultuuriakadeemias näitleja või lavastaja eriala.

Hästi olulise aspektina nimetavad uurijad draamaõpetuses eesmärki õpetada häid koostööoskusi (Lehtonen et al., 2016; Owens & Barber, 2014) ja koostööga kokku kuuluvana grupi juhtimise ja grupitöö oskusi. Rõhutatakse grupidünaamikas rollide kujunemist, rollide mõju grupitööle ja -kliimale (Toivanen & Pyykkö, 2012). Antud uurimuses rõhutasid intervjueeritud draamaõpetajad samuti olulisena grupijuhtimise oskusi ja kogu rühmas sotsiaalsuse arendamiseks vajalikke koostööoskusi, kuid rühmas moodustuvate rollide tähtsust ei toodud välja. Uurimuse autor arvab, et vastanud draamaõpetajad üldistasid grupijuhtimise ja -tööst kõneldes, kuna uurimuse rõhk oli rohkem draamaõpetuse eesmärkidel, siis intervjueeritud draamaõpetajad võisid võtta grupirolle kui loomuliku osa grupitööst ja grupitöö spetsiifikat ei hakatud lahti seletama detailselt. Samas nimetati korduvalt ja mitme draamaõpetaja poolt olulisena grupidünaamika tundmist. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja, et draamaõpetaja peab tundma psühholoogia valdkonda, eriti laste arengupsühholoogiat, et osta valida sobivaid draamameetodeid vastavalt õpilaste vanusele, mis autori arvates näitab uurimuses osalenud draamaõpetajad tajuvad tugevat vastutustunnet õpilaste isiksuse arendajana.

Uurimistulemustes tõid intervjueeritud draamaõpetajad välja eesmärgina vabaduse, mille alla paigutati nii tunde-, valiku- kui tegutsemisvabadus. Eelkõige võib põhjusena nimetada draamaõpetajate poolt toonitatud valiku- ja tegevusvabadust kui draamaõpetuse demokraatliku olemuse rõhutamist. Sellega on põhjendatav, et miks peavad draamaõpetajad uurimuse tulemustes oluliseks rõhutada draamaõpetust sobivaks õppeviisiks õppekava aineülesete eesmärkide täitmiseks (Põhikooli riiklik õppekava, 2011). Tulemustest selgus, et intervjueeritud draamaõpetajad rõhutasid draamaõpetuses olulisena tundeid ja eelkõige tundevabadust. Välja toodud eesmärk draamaõpetajate poolt oli kõigi tunnete väärtustamine ja aktsepteerimine, mil eesmärgil draamaõpetajad teemasid ja meetodeid draamatundi valivad. Antud uurimuses selgunud eesmärk kinnitab Sirje Raadiku (2010) arvamust, et draamaõpetuses kasvatame õpilasi läbi tunnetuse ja emotsioonide. Põhjuseks võib olla, et intervjueeritud draamaõpetajad tajuvad tundekasvatuse vajalikkust inimese terviklikuks arenguks ja leiavad, et tunnetega ei tegeleta piisavalt Eesti koolis.

Ühe alaeesmärgina vabaduse eesmärgi all tõid draamaõpetajad välja mõttevabaduse, mille all mõisteti nii mõttejulgust kui –kiirust, mis suuresti uurimistulemusi analüüsides seostus loovuse ja mängulisusega. Intervjueeritud draamaõpetajad tähtsustasid mängu ja mängulist lähenemist, mis mõttevabadust ja loovust laseb avalduda. Uurimistulemused kattusid teoorias Isvari ja Akay (2017) uurimuse tulemustega, kus rõhutati, et draamaõpetuse eesmärk on loovuse avaldamine ja õpilase personaalne arendamine. Intervjueeritud draamaõpetajate jaoks oli mäng vahel lihtsalt meetod, mille kaudu õpilaste omavahelisi suhteid luua ja parandada. Põhjuseks võib olla, nagu draamaõpetajad uurimistulemustes väitsid, et õpilased ei oska enam lihtsalt mängida rõõmu pärast ning sel põhjusel kujunes mäng-mängulisus ka iseseisvaks eesmärgiks kui rõõmu looja ja lõõgastav tegevus. Samas selgus uurimuses, et mäng on esmane draamameetod erinevate oskuste õpetamiseks.

Koos mõttevabadusega tõid intervjueeritud draamaõpetajad tulemustes välja mõtlemise oskuse, mis väga tihedalt oli seotud mõttevabadusega, kuid seejuures rõhutati veel analüüsioskust ja eneseanalüüsioskust, millega eelkõige tagasisidestamise protsessis tegeleti tunni lõpuosas. Mõtlemiseoskus aga areneb aju treenides nagu Hough ja Hough (2012) oma uurimuses välja tõid, et draamaõpetusega tegelemine treenib aju, mälu, mis omakorda soodustab efektiivsete õpioskuste kujunemist. Magistritöö autor arvab, et eelkõige just eneseanalüüsioskus või tekkiv huvi on aluseks õpilase enese arendamise soovile, mis paneb õpilast erinevaid oskusi õppima.

Kolmas uurimuses selgunud eesmärk intervjueeritud draamaõpetajate jaoks oli inimlikkus, mille alla nimetasid draamaõpetajad autori arvates väga tundlikud ja laia sisuga

teemad nagu au ja väärikus, austus inimelu vastu ja paremaks inimeseks olemine.

Draamaõpetajad rõhutasid ausust nii enda kui teiste vastu ja oma tegemiste vastu, mis kattub Soome uurimuse (Lehtonen et al., 2016) tulemusega, et draamaõpetuses on oluline vastastikune austus õpilase ja õpetaja vahel. Tulemusi analüüsisides väidab autor, et intervjueeritud draamaõpetajad eeldavad draamaõppe tunnis tegutsedes vastastikust austust ja ehitavad loomulikule heale suhtlemisele tuginedes üles draamatunni.

Üks olulisemaid eesmärke on intervjueeritud draamaõpetajate jaoks empaatiavõime ja tolerantsuse arendamine õpilastes. Rassmussen (2010) ja Goodmann (2017) rõhutavad oma uurimustes, kui oluline on läbi draama empaatiavõime arendamine ning soomlased oma uurimuses (Lehtonen et al., 2016) toovad välja, et tolerantsus, vigade aktsepteerimine, vastastikune usaldus ja tundlikkus on peamised eesmärgid loova õpetamise juures. Intervjueeritud draamaõpetajate tundlikus empaatia ja tolerantsuse teema välja toomisel võib olla tingitud autori arvates draamaõpetajate tugevast tunnetusest ja vajadusest vähendada õpilaste hulgas sotsiaalset tõrjutust ning teha seeläbi õpilasi õnnelikumaks koolikeskkonnas, mida samuti korduvalt draamaõpetajate poolt välja toodi.

Magistritöö autori arvates antud uurimistöös grupeerusid hästi tugeva missioonitundega eesmärgid, mille nimel draamaõpetajad draamatunnis tegevusi teevad. Magistritöö autor kaalus, kas uurimistulemuste eesmärgid on väärtused või ikkagi eesmärgid. Uurimuses osalenud draamaõpetajate intervjuusid korduvalt lugedes ja analüüsisides peakategooriate alla kujunenud koode, näeb autor siiski draamaõpetajaid kirjeldamas olulisi eesmärke draamaõpetuses, kuid sotsiaalsus ja eriti vabadus ning inimlikkus kõlavad väga väärtuste moodi. Samas on autor veendunud, et draamaõpetajad võivad tõlgendada neid eesmärke ka väärtustena ning draamaõpetuse eesmärgid ühtivad paljus väärtuskasvatuse eesmärkidega (Pevkur & Schihalejev, 2010; Viljus, 2017).

Antud magistritöö üks eesmärk oli kirjeldada draamaõpetaja oskusi ja omadusi. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid välja draamaõpetajat iseloomustades lisaks omadustele ja pädevustele veel draamaõpetajatel iseloomulikud teadmised ja nimetasid oluliseks just ennast reflekteerivad ning arendavaid tegevusi. Uurimuse tulemus on kooskõlas Soome uurijate (Toivanen et al., 2015) uurimistulemustega, et loovaks ja heaks draamatööks peab toimuma draamaõpetajal pidev kriitiline eneserefleksioon. Autori hinnangul on eneserefleksioon aluseks enesearendamise soovile ja uurimuses osalenud draamaõpetajatel on tugev enesearendamise ja eneseteostuse soov. Seda kinnitas ka intervjueeritud draamaõpetajate poolt uurimistulemuste eesmärkide osas välja toodud analüüsi, eneseanalüüsi ja

tagasisidestamise suur osatähtsus draamaõppes. Lisaks toonitasid uurimuses osalenud draamaõpetajad nii oma hinnangus draamaõpetusele Eesti koolis, kui ka tulevikukujutlust kirjeldades, et draamaõpetajatel on soov ja vajadus süsteemseks täiendkoolituseks draamaõpetuse valdkonnas. Seega uurimistulemused näitavad, et uurimuses osalenud draamaõpetajad reflekteerivad ennast kriitiliselt ja tunnevad seetõttu vajadust ennast arendada.

Antud uurimuses intervjueeritud draamaõpetajad iseloomustasid end loova, energilise, innustava, rõõmsa ja eelkõige positiivse, mis kinnitab varasemate uurimuste (Lehtonen et al., 2016; Toivanen et al., 2015; Wright & Gerber, 2004) tulemusi. Tulemustest ilmneb uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt rõhutatud iseloomuomadus nagu *kohaneja*, mida soomlased (Lehtonen et al., 2016) toovad välja loova õpetamise mudelis (lk 9) kui *muudab suunda*, mis autori arves koondab draamaõpetuse jaoks ülimalt olulisi aspekte draamaõpetajat iseloomustades. Magistritöö autori arvates tähendab see näiteks nii loovust, grupikliima tajumist grupis, ülikiiret reflekteerimist ja otsuste vastu võtmist, ja muud hõlmamatut, mis tõenäoliselt igas loovas grupitöö vormis ette tulla võib. Siinkohal arvab autor ja on nõus Toivaneni (2016; Toivanen et al., 2015) uurimistulemustega, et draamaõpetajate jaoks on kõige vajalikum improvisatoorne lähenemine, kus ollakse valmis üllatusteks ja ootamatusteks, mis eeldab täielikku ning terviklikku kohalolu draamatunni loovas õppeprotsessis.

Uurimuses osalenud draamaõpetajad kõige enam rõhutasid peale grupijuhtimise vajalike oskuste peegeldamisoskust draamaõpetaja oskustena, lisaks teistele oskustele. Soome draamaõppe uurimus (Lehtonen et al., 2016) draamaõpetaja loova õpetamise oskuste kohta, nimetab kogu loovat õppeprotsessi peegeldavaks ja ümberkujundavaks õppimiseks. Magistritöö autor, vaadeldes Lehtoneni (et al., 2016) mudelit (lk 9) ja tundes käesoleva uurimistöö tulemusi, näeb intervjueeritud draamaõpetajate poolt välja toodud sisuliselt samu omadusi ja oskusi draamaõpetajal kui käsitletud teoorias. Seega on uurimuses osalenud draamaõpetajad väljendanud samu eesmärke, oskusi ja omadusi nagu alates 1970 Soomes haritud ja koolitatud draamapedagoogid, hoolimata, et Eestis ei koolitata draamaõpetajaid. Töö autori arvates näitab see uurimuses osalenud draamaõpetajate tugevat tahet end arendada ja samuti tõestab see autori arvates, et viimase 10-15 aasta jooksul toimunud koolitus ja täiendkoolitustegevused on olnud toimivad.

Magistritöö tulemustest selgub draamatunni olulisuse kohta, et uurimuses osalenud draamaõpetajad rõhutavad draamatunni puhul kahte olulist aspekti - draamatunni õhkkond ja draamatunni ülesehitus. Uurimistulemused näitavad, et intervjueeritud draamaõpetajad peavad

kõige olulisemaks autori arvates draamatunni õhkkonda. Uurimistulemused vastavad osaliselt soomlaste uurimusele (Lehtonen et al., 2016), kus kõige olulisemad on kolm mõjutegurit - improvisatsioon, kohalolu ja õpilasekesksus. Intervjueeritud draamaõpetajate arvamus kattub nii kohaolu kui õpilasekesksuse osas, kuid autor peab nentima, et nii draamatunni, kui ka muude uurimisküsimuste juures, ei räägi intervjueeritud draamaõpetajad eriti improvisatsioonist. Magistritöö autor arvab, et improvisatsioon paigutus uurimuses osalenud draamaõpetajatel loovuse ning mõttevabaduse alla ja et improvisatsioon on draamaõpetajate jaoks rohkem nagu oskus ja julgus ennast väljendada. Lisaks esitab autor väite, et mida rohkem on teatrilase eriala taustaga draamaõpetaja, seda vähem on tema draamaõpetuses improvisatsiooni ja hoopis rohkem keskendutakse avaliku esinemise, näitlemistehnikate ja teatripedagoogika meetoditele. Tulemusi analüüsides on ka võimalus, et draamaõpetajad peavad improvisatsiooni nii loomulikuks draamatunni osaks, et seda ei rõhutatud eraldi. Kuid lõplike järelduste tegemiseks oleks vajalik uurida improvisatsiooni olulisust ja mõistmist draamaõpetuses draamaõpetajate jaoks.

Uurimuses osalenud draamaõpetajad rõhutasid just hea draamatunni läbi viimiseks oluliseks tingimuseks draamaklassi. Draamaõpetuse alastes Soome uurimustes (Lehtonen et al., 2016; Toivanen et al., 2015; Toivanen & Pyykkö, 2012) ei toodud välja draamaklassi ehk siis eraldi ruumi olulisust. Näiteks Sawyer (2011) aga toonitab draamas just emotsionaalsuse, grupi fookuse, teadmiste ja eesmärkide kõrval klassiruumi korraldust ja tingimusi. Bai ja Lin (2016) lisavad, et ruumi kujunduse, mugavuse ja sobilikkuse mõju on uurimuses märgatav nii grupi kliimale ja mõjub õpilaste õpiedukusele. Uurimistöö tulemustest selgus, et intervjueeritud draamaõpetajad peavad draamatunde läbi viima tihti kehvades tingimustes, kus pole piisavalt ruumi ja peab palju mööblit liigutama, mis autori arvates raskendab draamaõpetajate häälestumist, keskendumist kohe algavale draamatööle. Siinkohal teeb töö autor ettepaneku koolidele, kuhu plaanitakse draamaõpet õppekavva, mõelda kindlasti ka ruumile, kus draamaõpetuse tund toimuma hakkab.

Antud magistritöö uurimistulemused tõlgendavad ka draamaõpetajate hinnangut draamaõpetuse olukorrale Eesti koolis. Uurimistulemusest selgus, et intervjueeritud draamaõpetajad ise peavad draamaõpetust Eesti koolis väga vajalikuks, kuid hindavad draamaõpetuse positsiooni Eesti koolides üldiselt kehvaks, kuid olukord on parem kui 15 aastat tagasi, kui Ivika Hein (2003) oma magistritöö kirjutas. Draamaõpetajad tõid välja toimunud arengut ja koolitusi, mis draamaõpet valdkonda on mõningal määral edendanud, kuid rõhutati, et ikka ei ole Eestis draamapedagoogika õppetooli ja meil ei koolitata

draamaõpetajaid. See on põhjus, miks draamaõpetajate hinnangul Eesti draamaõpetuse areng on aeglane, kuna puudub professionaalne kvalifikatsioon ja täiendkoolitussüsteem.

Uurimistulemuste põhjal järeldub autori arvates, et praegu on Eesti draamaõpetajad, kes koolides tegutsevad, enamuses draamaentusiastid, sest Eesti draamaõpetajate meetodid on pärit erinevatelt kursustelt ja draamaõpetuse sisu sõltub väga draamaõpetaja enda aktiivsusest leida koolitusi.

Magistritöö autor rõhutab, et draamaõpetuse ainekava pole riiklikus õppekavas kinnitatud valikainena ei põhikooli ega gümnaasiumi astmes ja uurimistulemusi mõtestades selgus, et draamaõpetajatel puudub tegelikult selge kontseptsioon draamaõpetuse kui õppeaine osas. Nagu kirjutab Ivik Hein (2014), siis väitlused draamaõpetuse sisu, vormi, metoodika ja tulemuste üle on juba pikemat aega kestvad, kuid - et draamaõpetuses on alati olnud esmane sisu. Magistritöö autorina arvan ja olen nõus Ivika Heinaga (2014), et draamaõpetuse detailne ainekava määratlemine ja hindamise nõue võib töötada teistpidi vastu draamaõpetajate valiku- ja loovusvabadusele, mis iseenesest draamaõpetuse nii voolavaks ja mõjusaks teebki.

Antud magistritöö intervjueris draamaõpetajaid ka eesmärgiga tõlgendada nende tulevikukujutlust draamaõpetusest Eesti koolis. Uurimuses osalenud draamaõpetajad olid lootusrikkad, et järjest enam on progressiivseid koole, kuhu õppekavva võetakse sisse valikainena draamaõpetus ja draamaõpetuse metoodika järjest enam levib Eestis. Magistritöö autor tahab aga lisada, et intervjueritud draamaõpetajad saidki vastata lootusrikkalt, kuna nende kogemus ongi positiivne olnud koolijuhtidega ja intervjueritud draamaõpetajad on juba tõenäoliselt progressiivses koolis õpetamas. Kahjuks töö autor ja ka üks uurimuses osalenud draamaõpetaja aga esindavad vastupidist kogemust, kus koolijuhid ei tunnusta draamaõpetust kui pedagoogilist õppeviisi. Samas ka enamused intervjueritud draamaõpetajatest tunnistas, et draamaõpetuse positsioon koolis sõltub täielikult koolijuhi nägemusest ja et on koostööraskusi teiste aineõpetajatega just draamaõpetuse vajalikkuse ja eesmärkide mõistmise koha pealt. Siinkohal magistritöö autor näeb jätkuvat vajadust, et draamaõppe valdkonnas jätkataks draamaõpetuse mõtestamisega teadustöodes, et selgitada nii koolijuhtidele kui aineõpetajatele draamaõppe kui toimiva metoodika võimalusi Eesti koolis. Magistritöö autori soovitus on, et draamaõpetuse aine peaks olema ka ülikoolis õpetajakoolituse õppekavas, et rikastada aineõpetajate õpetamise meetodeid.

Uurimistulemustest selgus, et enamused intervjueritud õpetajatest nägi ideaalis draamaõpetust ikkagi iseseisva õppeainena ning rõhutati juhtkonna ja teiste aineõpetajate

poolse toetuse ning arusaamise olulisust. Magistritöö autori arvates on uurimuses osalenud draamaõpetajate missioonitundele valus ja ühtaegu uskumatu, et Eestis draamaõpetust ei hinnata võrdväärse õppeainena, eriti kuna draamaõpetus on näiteks populaarne Soomes ning pika usaldusväärse teaduspõhise taustaga õppeviis Inglismaal. Uurimuses osalenud draamaõpetajad tõid intervjuudes välja, et soovitakse tunnustust draamaõpetusele kui võrdväärsele õppeainele teistega ainetega. Töö autor on nõus teoreetikutega (Batdi & Batdi, 2015; Deasy, 2002; Toivanen, 2016), et draamaõpe on hea ja toimiv metoodika õpilase sotsiaalsete oskuste arendajana ja lisab omalt poolt Eesti kontekstis, nõustudes käesoleva magistritöös osalenud draamaõpetaja Arvo Sunnikuga, et draamaõpetus hõlmab enamuse riiklikus õppekavas märgitud üldpädevusi ning aitaks koolis ellu viia aineüleseid väärtusi.

Käesoleva uurimuse tulemused uurimuse draamaõpetajad väljendasid suurest missioonitundest ja eesmärkidest kantud usku, et draamaõpetus on vajalik õppeaine tänapäeva koolis. Seda usku ja vajalikkust tõestas käesoleva töö käigus kogutud teoreetiline materjal. Nii USAs kui Euroopas on draamaõpetuse vajalikkus ja kasulikkus viimase paarikümne aasta jooksul tõendatud empiiriliste teadusuuringutega (Drama Improves Lisbon..., 2010; Walker et al., 2011). Magistritöö autor toob välja, et Eestis toimuvad kiired ja põhjalikud muutused ühiskonnas ja perekondades ning draamaõpetus on õppeviis, mis suudab kiiresti reageerida õpilaste vajadustele, probleemidele ja ühiskonnas toimuvatele muutustele. Lisaks on magistritöö autor nõus draamaõpetaja Illuga, et draamaõpetus on lihtne ja samas nii kasulik õppeviis toomaks kooliellu lihtsalt rõõmu, loovust ja vabadust, et Eesti koolis oleks rohkem rõõmu ja loovust.

Draamaõpetuse õppekavasse lisamine oleks üks samm õpilaste rõõmsama ja loomingulisema koolinädala poole, mis arendab „paremat inimest“ (Illu).

Töö praktiline väärtus ja kitsaskohad

Magistritöö protsess oli kasulik draamaõpetajatele, sest intervjuueeritud draamaõpetajad väljendasid rahulolu uurimuses osalemise pärast, kuna intervjuu küsimused panid neid enda kogemusi ja tegutsemise põhimõtteid analüüsima, end reflekteerima. Autori poolt loodetav praktiline väärtus oma magistritööle, et draamaõpetajate arvamuste põhjal on võimalik põhjendada draamaõpetuse vajalikkust koolis, sest kogemustega draamaõpetajate poolt välja toodud tegutsemise eesmärgid annavad ettekujutuse, milline oleks draamaõpetuse mõju ja kasu koolis praktikute arvates.

Magistritöö autor loodab, et antud magistritöö tulemused on väärt lugeda ja mõjutavad valikaine ainekava koostamisel koostöörühki, kes draamaõppe ainekava kokku paneb. Antud tööst ilmneb draamaõpetuse kogemus maailmapraktikas ja Eestis praktiseerivate draamaõpetajate kogemus koolis. Magistritöö tulemused draamaõpetajate eesmärkide, omaduste ja oskuste põhjal aga võimaldavad koostada aine- ja õppekavu, koolitusplaane draamaõpetajate õpetamiseks, täiendkoolituseks. Uurimuses osalenud draamaõpetajate poolt kirjeldatud draamatunni jaoks olulised aspektid saavad olla aluseks draamaõpetuse toimivaks korraldamiseks koolis.

Läbi viidud uurimustöö kitsaskohtadena toob autor välja kaks pinget tekitanud aspekti. Uurimustöös intervjuude läbiviimiseks kasutati Horsdali (2012) poolt kasutatud kohese üles kirjutamise meetodit, mida töö autor rakendas elektroonilise videokõne ajal. Intervjueerijana autor kartis, et samaaegne trükkimine häirib kuidagi intervjueeritavat. Magistritöö autor jälgis intervjueerimise protsessi, küsis intervjueeritavalt tagasisidet ning väidab, et videokõne ja samal ajal intervjueerija trükkimine ei seganud intervjueeritavaid oma vastuste andmisel. Magistritöö autori hinnang oma uurijapäevikut lugedes on, et antud meetodi tõttu pidi intervjueerijana keskenduma rohkem ning seetõttu ei kiirustanud küsimuste küsimisega, tekkis rohkem pause ja aega mõelda.

Magistritöö autori teine kartus oli, et autori tugev emotsionaalne ja kogemuslik seotus draamaõpetuse teemaga, võib liigselt mõjutama hakata intervjuu kulgu, kui ka tulemuste tõlgendamist. Et intervjueerijana hakkab autor jagama oma kogemusi ja arvamusi, mis võivad mõjutada intervjueeritavate vastuseid. Antud mõju vähendamiseks ja enesekontrolliks pidas autor uurijapäevikut peale igat intervjuud.

Kokkuvõte

Antud uurimistöö eesmärk oli välja selgitada kuidas Eestis koolides praktiseerivad draamaõpetajad tajuvad draamaõpetuse eesmärke, kuidas nad kirjeldavad draamatundi ja iseend draamaõpetajana ning milliseid tingimusi ja võimalusi vajaks draamaõpetus arenguks Eesti koolis. Autor koostas vastavalt eesmärgile ja uurimisküsimustele poolstruktureeritud intervjuu küsimused: millised on olulised eesmärgid draamaõpetajate arvates draamaõpetuses, kuidas draamaõpetajad kirjeldavad draamaõpetajat ja draamatundi ning kuidas on ja peaks olema korraldatud draamaõpetus koolis?

Läbi viidi kaksteist intervjuud draamaõpetajatega, kes praktiseerivad koolides ja huvikoolides draamaõpetust kas ainetunnina või huviringina. Valim koosneb kolmest mehest ja üheksast naisest. Intervjueeritud draamaõpetajad praktiseerivad üle Eesti. Uurimus viidi läbi induktiivset sisuanalüüsi kasutades. Intervjuu tekstid transkribeeriti ning kodeeriti QCMap programmis vastavalt uurimisküsimustele ja moodustusi ala- ja peakategooriad. Uurimistulemusi käsitletakse antud töös uurimisküsimuste kaupa.

Kokkuvõtlikult saab kirjeldada, et intervjueeritud draamaõpetajad peavad kõige olulisemaks draamaõpetuse eesmärkideks vabadust, inimlikkust ja sotsiaalsust. Draamaõpetuse eesmärk on peamiselt sotsiaalsete oskuste õpetamine läbi mängulisuse ja tundekasvatuse. Oluline on draamaõpetajatele oma eesmärkides ja olemises loovus, mõttejulgeus, energia kasutamine ja loova õhkkonna loomine. Draamaõpetajate tähtsaim teadmine on, et draamaõpetaja peab eristama draama- ja teatriõpetuse erinevust ja teadma erialast terminoloogiat. Tähtsaimad oskused draamaõpetajatel on eesmärkide seadmine, grupijuhtimine, enesekehtestamine ja tagasiside andmise oskus. Intervjueeritud draamaõpetajate eesmärk on kasvatada paremat inimest. Draamaõpetajad väljendavad ja usuvad, et läbi draamaõpetuse on võimalik arendada õpilast sotsiaalses ja individuaalses plaanis ja eesmärk on õpilaste terviklik areng. Intervjueeritud draamaõpetajate kindel arvamus on, et draamaõpetust oleks vaja Eesti koolis ja draamaõpetuse õppeaine peaks kuuluma riiklikusse õppekavasse, sest draamaõpetus oleks parim õppeviis aineülestes pädevuste ja inimväärtuste kogemuslikuks õppeks. Antud magistr töö kirjeldas intervjueeritud draamaõpetajate arvamusi draamaõppe kohta Eesti koolis lähtudes kvalitatiivsest teadusviisist. Võttes aluseks siiani läbi viidud draamaõppe alaseid teadustöid anti edasi kogemustega draamaõpetajate sisuline isiklik tõlgendus draamaõpetuses olulise kohta. Käesolev magistr töö on katse teoreetiliselt mõtestada Eesti draamaõppes olulist ja draamaõpetust kui eraldiseisvat õppeviisi rohkem teadvustada Eesti kooli jaoks.

Summary

Drama training in the Estonian school based on drama teachers' opinions

The goal of this research is to find out the opinion of drama training in teachers who practice this training in order to map the forms, goals and things that are important for drama teachers all over Estonia. According to the goal and quantitative research questions the author composed half structured interview questions and conducted twelve Skype interviews with drama teachers who practice the training in schools and youth centers either as a lesson or a hobby activity. Among the chosen teachers there are three men and nine women and their tenure circles around ten years. The teachers that were interviewed work all over Estonia. The interviews were transcribed and coded with the Qmap program, where categories and results became clear.

The most important qualities for drama teachers are freedom, humanity and sociability. The most important characteristics for drama training are creativity, thoughtfulness, usage of energy and establishing a creative atmosphere. Drama training is all about teaching social skills through playfulness and build up of values. Drama teachers must distinguish the difference in drama teaching and teaching acting, and own a set of specific skills. The most important skills for drama teachers to still accomplish are setting goals, group management, assertiveness, feedback and analysis.

The mission of drama teachers is to raise a better person. Drama teachers express and believe that through drama training it is possible to accomplish big goals and they are ready to contribute to wholesome development of students. The opinion of drama teachers is that drama training should be essential for Estonian education system. Teachers are certain that this would develop students general competences.

Tänuõnad

Soovin tänada uurimuses osalenud draamaõpetajaid, kelle mõtteavaldused laiendasid minu silmaringi ning panid ka ennast reflekteerima draamaõpetajana ning tänu kellele sai sündida antud uurimistö.

Aitäh mu armsale abikaasale, kes mitu kuud kannatas stoiliselt ja tegi vist enamuse kodutöödest.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Marju Marga

30.05.2018

Kasutatud kirjandus

- Drama Improves Lisbon Key Competences in Education. (2010). *Making a World of difference*. Külastatud aadressil
http://www.dramanetwork.eu/file/educationresource_short.pdf
- Bai, Y., & Jin, L. (2016). The relations among family functioning, class environment, and gratitude in chinese elementary school students. *The Asia-Pacific Education Researcher*, 25(3), 433-439.
- Batdi, V., & Batdi, H. (2015). Effect of Creative Drama on Academic Achievement: A Meta-Analytic and Thematic Analysis. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 15(6), 1459-1470.
- Bolton, G. (2007). A history of drama education: A search for substance. In *International handbook of research in arts education* (pp. 45-66). Springer Netherlands.
- Braund, M. (2015). Drama and learning science: an empty space?. *British Educational Research Journal*, 41(1), 102-121.
- Deasy, R. J. (2002). Critical links: Learning in the arts and student academic and social development. Arts Education Partnership, One Massachusetts Ave., NW, Suite 700, Washington, DC 20001-1431.
- Edmiston, B. (2003). What's my position? Role, frame and positioning when using process drama. *Research in drama education*, 8(2), 221-230.
- Eesti Teadlaste Eetikakoodeks. Külastatud aadressil
http://www.akadeemia.ee/_repository/file/ALUSDOKUD/Eetikakoodeks2002.pdf
- Freeman, S., Eddy, S. L., Mcdonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active Learning Increases Students' Performance in Science, Engineering, and Mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 111, 8410-8415.
- Gallagher, K., Rhoades, R., Bie, S., & Cardwell, N. (2017). Drama in Education and Applied Theater, from Morality and Socialization to Play and Postcolonialism. In *Oxford Research Encyclopedia of Education*.
- Goodman, D. S. (2017). *Teamwork, communication and empathy: a case study examining social skills in drama class*. Doctoral dissertation, Bilkent University.
- Gümnaasiumi riiklik õppekava. (2011). Külastatud aadressil
<https://www.riigiteataja.ee/akt/114012011002>
- Heathcote, D. (1991). *Collected writings on education and drama*. Northwestern University

Press.

- Hein, I. (2003). *Draamaõpetuse spetsiifilised võimalused õpilase isiksuse arendamiseks: draamaõpetuse ainekava ja töökava X klassile*. Kutsemagistritöö. Tartu Ülikool.
- Hein, I. (2014). *Draamaraamat*. Tallinn: Maurus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). *Uuri ja kirjuta*. Kirjastus Medicina.
- Hornbrook, D. (2002). *Education and dramatic art*. Routledge.
- Horsdal, M. (2012). *Telling lives: Exploring dimensions of narratives*. Routledge.
- Hui, A., & Lau, S. (2006). Drama education: A touch of the creative mind and communicative-expressive ability of elementary school children in Hong Kong. *Thinking skills and creativity, 1*(1), 34-40.
- Hough, B. H., & Hough, S. (2012). The play was always the thing: Drama's effect on brain function. *Psychology, 3*(06), 454.
- Isyar, Ö. Ö., & Akay, C. (2017). The Use of "Drama in Education" in Primary Schools from the Viewpoint of the Classroom Teachers: A Mixed Method Research. *Online Submission, 8*(28), 201-216.
- Kaeramaa, T. (2012). *Draamaõppe mõju Eesti gümnaasiumiõpilastele nende endi hinnangul*. Lõputöö. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia.
- Kohjus, M. (2014). *The usage of drama in secondary schools science lessons: the case study of ██████████ Secondary School in Estonia*. Magistritöö. Goldsmiths, University of London. Department of Theatre and Performance.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lecoq, J. P. (1945). Rousseau's system of education in the light of modern research. In *The Educational Forum* (Vol. 9, No. 3, pp. 289-298). Taylor & Francis Group.
- Lee, B. K., Patall, E. A., Cawthon, S. W., & Steingut, R. R. (2015). The effect of drama-based pedagogy on preK–16 outcomes: A meta-analysis of research from 1985 to 2012. *Review of Educational Research, 85*(1), 3-49.
- Lehtonen, A., Kaasinen, M., Karjalainen-Väkevä, M., & Toivanen, T. (2016). Promoting creativity in teaching drama. *Procedia-social and behavioral sciences, 217*, 558-566.
- Mclauchlan, D. (2011). What Makes A Great High School Drama Teacher?. In Key concepts in theatre/drama education (pp. 39-44). *SensePublishers*.
- Mimick, K. C. (2010). *Drama education and the standards-based education movement: impacts and implications within British Columbia*. Doctoral dissertation.
- Needlands, J. (2009). Acting together: ensemble as a democratic process in art and life.

- Research in Drama Education. *Journal of Applied Theatre and Performance*. Vol 14: 173-189.
- Needlands, J. & Goode, T. (2000). *Structuring Drama Work. A Handbook of Available Forms in Theatre and Drama*. Second edition. Cambridge: Cambridge University Press.
- Nielsen, K. (2009). *Draamaimprovisatsioon kui õppemeetod. Teooria ja praktika*. Magistritöö. Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia. Lavakunstkool.
- Nielsen, K. (2010). *Õppimine ja õpetamine draamaprotsessis. Önnestav õpetus*. TÜ Kirjastus.
- Normet, I. (2011). *Ujuda selles jões*. Eesti Muusika ja Teatriakadeemia. Tallinna Raamatutrükikoda.
- Nuri, E., & Topdal, E. B. (2014). Using Drama in School Development. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 141, 566-570.
- Owens, A., & Barber, K. (2014). *Draamakompass*. Tartu Ülikool.
- Pevkur, A., & Schihalejev, O. (2010). Väärtuskasvatuse mudelit otsimas. Luisk, Ü (Toim), *Läbivad teemad õppekavas ja nende rakendamine koolis*. I osa. (lk 179-181). Tartu Ülikooli haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus.
- Pianta, R. C. (2006). Classroom Management and Relationships Between Children and Teachers: Implications for Research and Practice. In C. M. Evertson & C. S. Weinstein (Eds.), *Handbook of classroom management: Research, practice, and contemporary issues* (pp. 685-709). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Põhikooli riiklik õppekava. (2011). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020>
- Raadik, S. (2003). *Mängime õppides. Draamakasvatus II*. Tallinn: kirjastus Avita.
- Rasmussen, B. (2010). The 'good enough' drama: reinterpreting constructivist aesthetics and epistemology in drama education. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance*, 15(4), 529-546.
- Rucinski, C. L., Brown, J. L., & Downer, J. T. (2017). Teacher–Child Relationships, Classroom Climate, and Children’s Social-Emotional and Academic Development. *Journal of Educational Psychology*.
- Sawyer, R. K. (Ed.). (2011). *Structure and improvisation in creative teaching*. Cambridge University Press.
- Taylor, P. (Ed.). (1996). *Researching drama and arts education: Paradigms and possibilities*. Psychology Press.
- Toivanen, T. (2016). *Drama Education in the Finnish School System—Past, Present and Future*. In *Miracle of Education* (pp. 229-240). SensePublishers, Rotterdam.

- Toivanen, T., Malkamäki, R., Ilvonen, J., & Ruismäki, H. (2015). The classroom climate in drama lessons taught by teacher trainees. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *171*, 1135-1141.
- Toivanen, T., Komulainen, K., & Ruismäki, H. (2011). Drama education and improvisation as a resource of teacher student's creativity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *12*, 60-69.
- Toivanen, T., & Kaasinen, M. (2016). Developing Drama Teachers' Body Awareness and Holistic Interactions Using Theatre Based Methods. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *13*, 123-131.
- Toivanen, T., & Pyykkö, A. (2012). The challenge of an empty space. Group factors as a part of drama education vol. 2. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, *69*, 2289-2298.
- Viljus, K. (2017). *Teismeliste väärtuste kujundamine: õpetajate, huvijuhtide ja noorsootöötajate tegevus ning 9. klassi õpilaste arvamus sellest Põlva maakonna näitel*. Magistritöö. Tartu Ülikool.
- Wagner, B. J. (1976). *Dorothy Heathcote: Drama as a learning medium*. National Education Association. Washington, D.C.
- Walker, E., Tabone, C., & Weltsek, G. (2011). When achievement data meet drama and arts integration. *Language Arts*, *88*(5), 365.
- Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *111*(23), 8410-8415.
- Wright, P. R. (2006). Drama education and development of self: Myth or reality?. *Social psychology of education*, *9*(1), 43-65.
- Wright, P. R., & Gerber, R. (2004). Competency in Australian drama teachers: Mapping the terrain. *NJ (Drama Australia Journal)*, *28*(2), 55-67.
- Wyse, D., & Ferrari, A. (2015). Creativity and education: Comparing the national curricula of the states of the European Union and the United Kingdom. *British Educational Research Journal*, *41*(1), 30-47.
- Yassa, N. A. (1999). High school involvement in creative drama. *Research in Drama Education*, *4*(1), 37-49.
- Yin, R. K. (2015). *Qualitative research from start to finish*. Guilford Publications.

Lisa 1. Intervjueeritud draamaõpetajate erialad ja haridus

Eriala	Draamaõpetaja haridus
Huvijuht	Draamapedagoogika lisaerialana
Näiterežii Kultuurinõunik-näitejuht Teatrikunsti- ja teatripedagoogika MA	Koolitused Ise õppimine (kirjandus)
Huvijuht Eripedagoogika MA	Draamapedagoogika lisaerialana
Eesti keele ja kirjanduse õpetaja MA Kultuurikorralduse MA	Draama- ja teatriõpetuse täiendkoolitused waldorfpedagoogika
Klubitöötaja-näitejuht Kultuuritöötaja-näitejuht Kultuurikorralduse MA	Draama- ja teatriõpetuse täiendkoolitused
Võõrkeele õpetaja	Draama- ja teatriõpetuse täiendkoolitused, vaatlus
Eesti keele ja kirjanduse õpetaja MA Kultuurikorralduse MA	Draama- ja teatriõpetuse täiendkoolitused
Teatrikunst -näitejuht Teatrikunsti- ja teatripedagoogika MA	Draama- ja teatriõpetuse täiendkoolitused
Huvijuht	VKA draama- pedagoogika lisaerialana Londonis draamapedagoogika MA
Tallinnas teatrikallakuga gümnaasium I kursusel TÜ	Erinevad näiteringid
Võõrkeele õpetaja	Erinevad koolitused, kõnekunst, waldorfpedagoogika
Eripedagoog	Psühhodraama, koolitused

Lisa 2. Intervjuu küsimused

I KES OLED?

Kuidas sa said draamaõpetajaks?

Mis sa veel välja tood oma hariduses ja koolituses draamaõpetajana?

Kui pikk on Sinu töökogemus draamaõpetajana? Pikaks sa oma staaži pead?

Kirjelda end kui draamaõpetajat? Milline Sa oled draamaõpetajana?

II MIDA TEED?

Kirjelda oma tegevusi draamaõpetajana?

Milline on Sinu draamatund? Kirjelda.

Mis on Sulle draamaõpetajana raske? Kirjelda, milline on olnud kõige keerulisem hetk?

Mis Sulle draamaõpetajana oma töös rõõmu pakub? Kirjelda mõnda oma head töösaavutust.

III MIDA MÕTLED?

Mille nimel Sa draamaõpetajana tegutsed?

Mis on Sinu eesmärgid ja põhimõtted draamaõpetajana?

Milles näed draamaõpetuse vajalikkust?

IV DRAAMAÕPE TÄNA EESTIS

Kuidas võiks ideaalis draamaõpetus Eesti koolis korraldatud olla?

Milline on draamaõpetuse seis täna Sinu arvates?

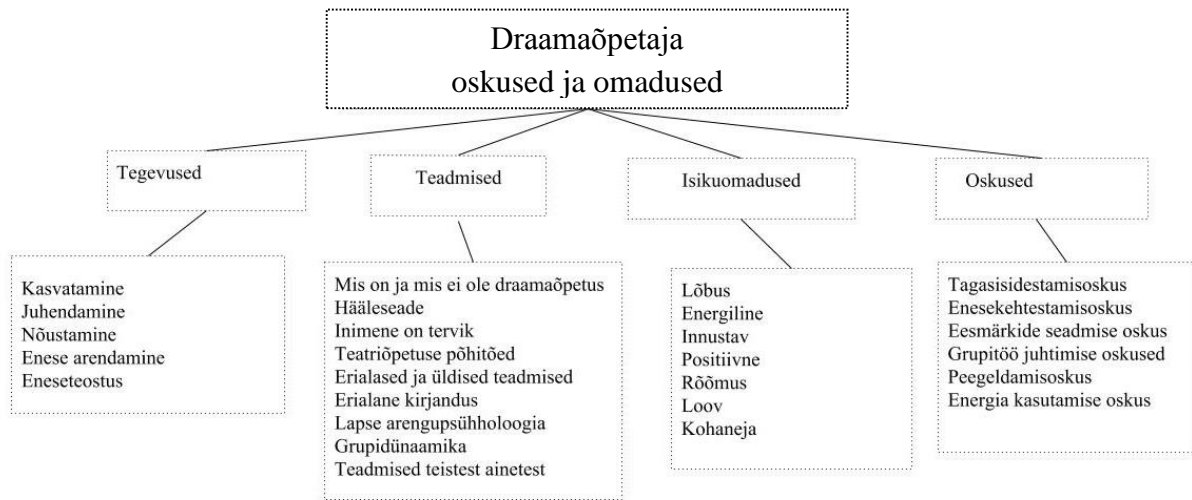
Kellega Sa teed draamaõpetajana koostööd?

Kuidas Sa näed draamaõppe ja aineõppe seost - näiteks matemaatika ja draamaõppe?

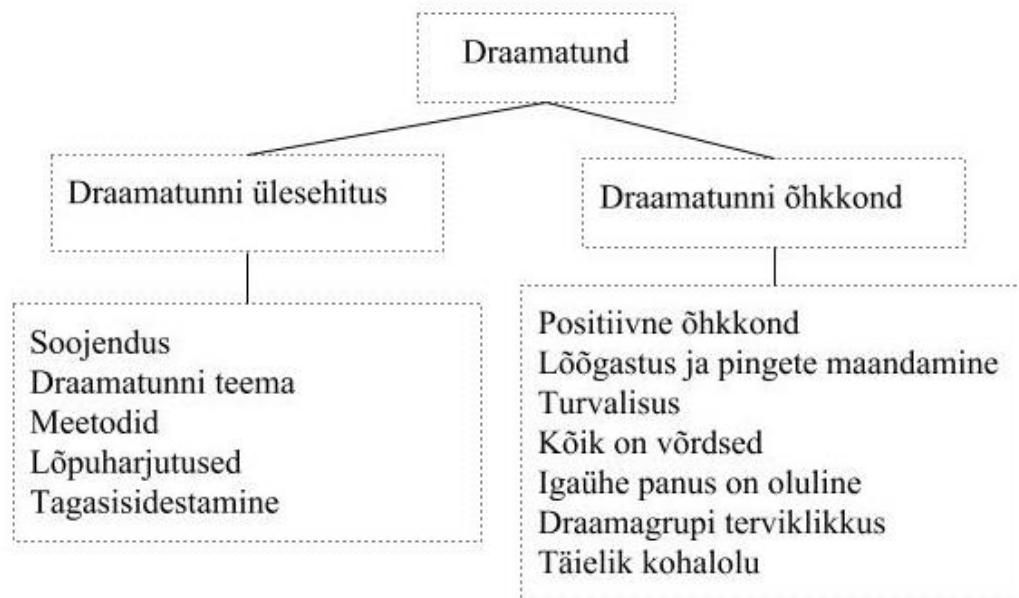
Lõpetuseks, tahad Sa veel midagi lisada, kommenteerida, välja tuua, mida ma ei küsinud aga

Sa väga tahaks rõhutada või mis jäi rääkimata?

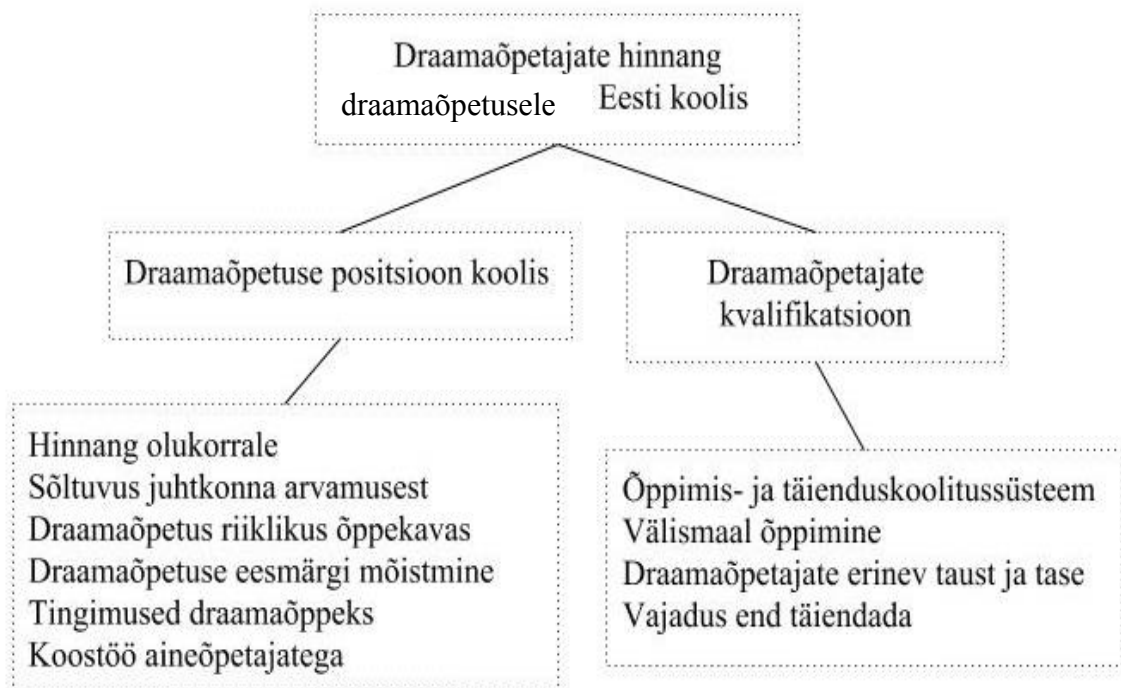
Lisa 3. Draamaõpetaja oskused ja omadused. Kategooriate kujunemine.

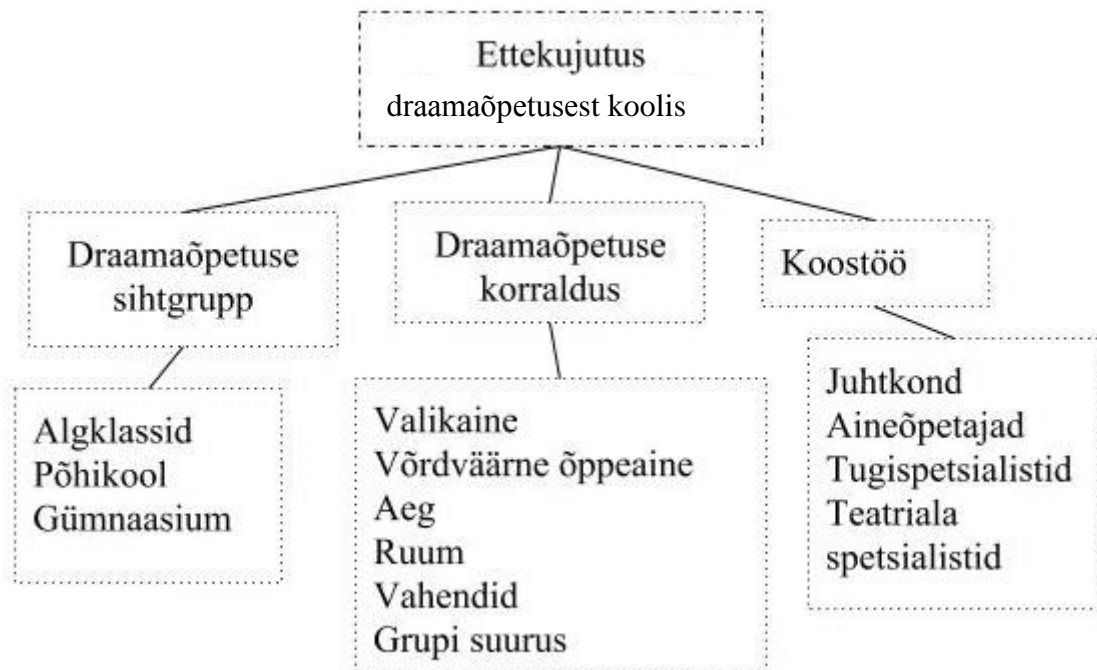
Lisa 4. Draamatunni kategooriate kujunemine

Lisa 5. Draamaõpetajate hinnang draamaõpetusele Eesti koolis. Kategooriate kujunemine.

Lisa 6. Draamaõpetajate ettekujutus draamaõpetusest Eesti koolis. Kategooriate kujunemine.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marju Marga, sünd. 25.04.1979

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

DRAAMAÕPE EESTI KOOLIS DRAAMAÕPETAJATE ARVAMUSTE PÕHJAL,

mille juhendaja on dotsent Mari Karm

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 30.05.2018